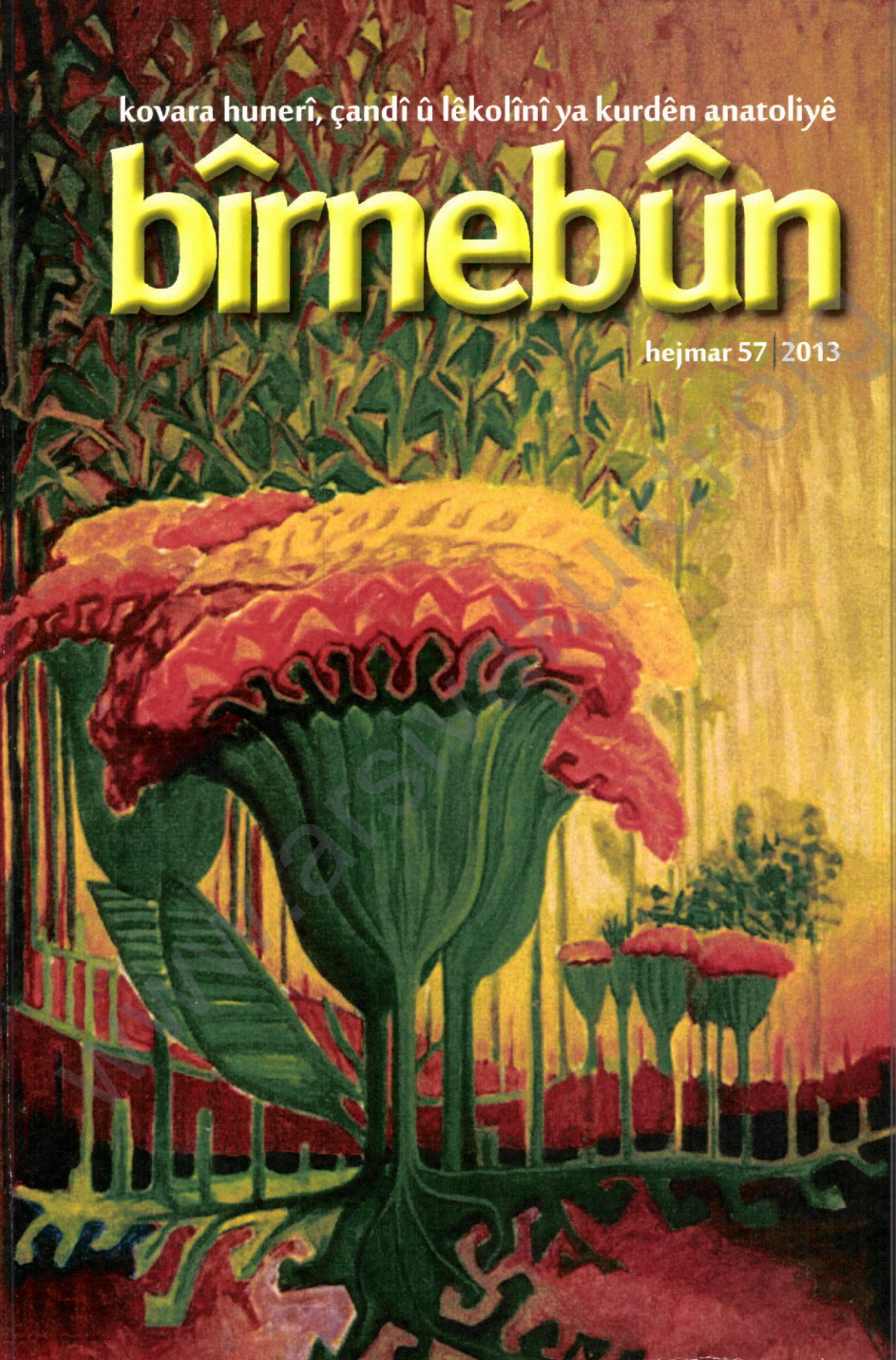

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliyê

bîrnebûn

hejmar 57 | 2013

HESENÊ METÊ

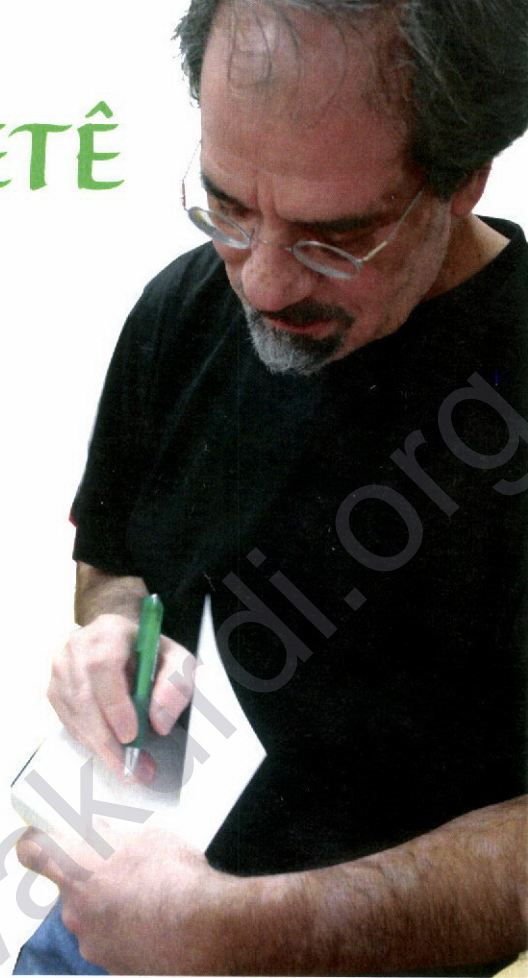
pêsirên dayê

Hesenê Metê

"Lê dayê ji zû ve miriye. Dema ku tev capûnekî sipî daxistin binê çalê û ji axa kolayî bêra pêşin havêtine ser singê dayê, tégêhîştim ku dayê di wir de ma û êdî ji wir dernakeve. Ez tégêhîştim ku min çi wenda kir. Hemû kesên li wir dikirin û dixwestin ku laşê dayê xwelî bikin. Lê min nekir. Min tişteki din kir. Bi dilekî tijî, bi gewriyeke tijî û bi çavên tije av ji wir bi dûr ketim û di wê gavê de min hîs kir ku ez bi aqil bûme, ez mezin bûme. Min êdî weke zarokan bawer nedikir ku dayê yeka nemir e, êdî min bawer nedikir ku mirin gelekî dûr e. Ez bûm yekî bi aqil, lê bêyî ku tégêhîjim bê çima welê."

(ji kitêba PÊSÎRÊN DAYÊ)

Hesenê Metê 1957an de li qeza Diyarbekirê li Erganiyê hatiye dunê. Ji 1983 an vir ve li Stockholmê dimîne.

Berhemên wî yên heta niha hatine belavkirin ev in:

Wergêr

1. **Keça kapîtan** / Kaptenens dotter, av Aleksandr Pusjkin, bokförlaget WELAT, 1988
2. **Mirina karmend** / Tjänstemanens död, av Anton Tjechov, bokförlaget WELAT, 1989
3. **Merivên reben** / Arma människor, av Fjodor Dostojevski, bokförlaget WELAT, 1991
4. **Jiyana rastîn** / Det sanna livet, av Göran Tunström, Apec Tryck & Förlag, 2003,

Novel

1. **Ardû**, bokförlaget WELAT, 1990
2. **Smirnoff**, bokförlaget WELAT, 1991
3. **Labirenta cinan**, bokförlaget WELAT, 1994
4. **Epilog**, bokförlaget NÜDEM, 1998
5. **Tofan**, bokförlaget APEC, 2000
6. **Gername**, bokförlaget, APEC, 2005
7. **Gotinên gunchkar**, bokförlaget AVESTA, 2007

11

Îsmâil Beşikçi li Stockholmê

12

Şahcivana Kurdistanê

13

Meresîma bîranîna
Dr. Nebî Kesên
li Hamburgê

bîrnebûn

ISSN 1402-7488

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.

Sê mehan carekê derdikeve / Üç ayda bir çıkar.

Utges av Apec Förlag AB

hejmar 57 | 2013

Ansvarig utgivare: Ali Çiftçi

Editor: Ali Çiftçi, Seyfi Doğan, Muzaffer Özgür

Koma redaksiyonê

A. Çiftçi, Dr. Mikailî, H. Erdoğan, M. Bayrak, İ. Türkmen,
M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ateş, Sefoyê Asê, Vahit
Duran, Mem Xelîkan, Mustafa Mih, Özgür Kara û Yusuf Polat

Adress

Navnîşana li Swêdê

Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige

Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post

info@birnebun.com

Internet:

www.birnebun.com / www.birnebun.eu

Têkilî/İlişki

Danimarka: İrfan Baysal, 0045-27 11 58 83

Belavkirin / Dağıtım

Ewrupa:

Muzaffer Özgür

Bîrnebûn

Postfach 900348, 51113 Köln / Almanya

Tfn: 0049-172 298 24 51

Türkiye

İstanbul

Selahattin Bulut/Medya Kitapevi

İstiklal Caddesi, Elhamra Pasaj No: 130/6, Beyoğlu

Biha/Fiyatı:

Europa: 5 Euro

Türkiye: 5 TL

Abone

Swêd: 400 SEK • Almanya 40 Euro

Welatên din ên Ewropayê: 50 Euro

İşveç hesap numarası: (Bîrnebûn) bankgiro: 402-2224

Ji bo aboneyên li derveyî Swêdê / İşveç dışındaki aboneler için

APEC, "Bîrnebûn" Bankgiro-Stockholm/Sweden

SWIFT: **HANSESS**

IBAN: **SE07 6000 0000 0002 6588 5078**

Çap / Baskı: Apec-Tryck AB

Xelkê me yê Rojava li ber xwe dide. Em bawer dikin û dizanin ê bi serkefin.

Wênayê berg: Suleyman Danişman

Her nivîskar berpirsê nivîsa xwe ye.

Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Bîrnebûnê rê tîn, serrast û kurt bike. Ger nivîs çap nebin jî, li xwedîyan nayên vegerandin.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û

Komela Ziman li Almanyayê piştgirên kovarê ne.

Naverok

6	36
Ji Bîrnebûnê	Çend nimûne ji klamên şînê
Alî Çiftçî	Nuh Ateş
7	42
Hilbijartina Herêma Kurdistanê Başûr	Felek û tore
Bîrnebûn	Mem Xelikan
8	46
Şênayîyên li Anatoliya Navîn	Şivan û şiv
Muzaffer Özgür	Nuh Ateş
10	47
Îsmail Beşikçi li Stockholmê	Kulîlka çiya
Alî Çiftçî	Mam Recall
11	48
Şahcivana Kurdistanê	Hatim ji birkirin
Alî Çiftçî	Mam Recall
12	49
Meresîma bîranîna	Dîroka rûş û ez
Dr. Nebî Kesên	Xizan Şîlan
li Hamburgê	51
Bîrnebûn	Ez
23	Seyfi Doğan
Ji bo bîranîna Dr. Nebî Kesên	52
Husên Duzen	Ji kesekî hezkirî ra
30	Lara-Sophie Milagro
Hilbijartina cihwariya adara 2014an	54
Bîrnebûn	Sohbetên Mamê -1
31	Mam Recall
Kongreya Netewî ya Kurd (KNK)	59
Nuh Ateş	Mînakên yekemîn çîrokên zarokan ên bi kurdî
34	hatine nivîsandin û lêkolîna wan a ji aliyê naverok
Baweriyên Ecêb	û şeweyê ve
Adem Özgür	Meral Solmaz

Ji bîrnebûnê

Ev deh sal in, kurd li Tirkîyê bi navê paketên wek "açılım, demokrasi" û hwd, bi lêvkirina hinek mafên biçûk têne xapandin. Bi vê paketa AKPê ya dawî jî ev baş eşkere bû.

Mafê perwerdeya bi zimanê dê ku mafekê pir xwezayî ye, hê jî ev maf bo kurda mafekê rewa nayê ditin. Ev maf, bi taybetî li Tirkîyê, ji dema osmanîyan vir ve, ji zarokên kurdan re hatiye qedexeyê kirin.

Piştî têkoşîneka dîrûdirêj hê jî tu statuyeka fermî li Tirkîyê nayê qebûl kirin. Dîsan bi gotinên wek "Em birayê hev ên misilman in" dixwezîn kurdan bixapînin.

Heta ku statuyeka fermî ya desturî di destura bingehîn a Tirkîyê de cih negirê, tu îmkanên ku kurd bikarbin zarokên xwe bişînin dibistanên taybet, ê nebin!...

Ev paketa Erdoğan bo kurdan heqaretîyeka mezin e! Çawa dibe zarokên tirk bi hemû îmkanên dewletê herin bi zimanê xwe perwerde bibînin û pê serbilind bin û yê kurdan her li ser axa xwe bo zimanê xwe bi peran bixwînin. Ka ev çî biratî û ev çî edelet!

Kurd êdî ne kurdên berê ne ku bi gotinên vala yê wek *em bira ne*, bên xapandin. Kurd li seranserê dinyayê belav bûne û bune xwedî têgîhaştin û zanyariyan. Ev paketa Erdoğan zatên kurdên ku dixwazîn û îmkanên wan rê didin, bi kar tînin. Ji bo xwendina bi pera paketên wiha jî ne lazîm in. Kur-

dan ev mafa jî zûve bi derxistine û bi kar jî tînin. Teknolojîya nû zûve ye ev sinor cîrandiye.

Li tu derê dinyayê nehatiye ditin ku dewletek bi destura xwe ya bingehîn hinek dangan qedexeyê bike. Ew tenê di dîroka dewleta tirkan de heye û niha jî dibên me herfên Q, X û W serbest kiriye. Ev tenê dikare wek anekdotek bimîne di dîroka tirkan de.

Heta ku kurd li Tirkîyê nebin xwedî mafên xwe yê bingehîn û statuyeka fermî wernegrên, ne li Tirkîyê demokrasî bi cih dibe, ne jî, têkoşîna kurdan radiweste!

Siyaseta ku niha bi destê AKPê, bi serokatiya Recep Tayyip Erdoğan ve tê meşandin tenê ev e; dixwezîn bi van paket û gotinên vala hinek din ji xwe re wext qezenc bikin. Ji ber ku asimilasyon li Tirkîyê pir bi hêz e. Ewqas bi hêz e ku tesîreka mezin li ser kurdên derweyî welêt jî dike! Ji niha de li bajar, bajarok û gundên kurdan hêdî piraniya zarokan bi kurdî nizanin. Ji ber wê jî mafê perwerdeya bi zimanê kurdî naxwezîn qebûl bikin.

Kurd û siyaseta kurd divê hêdî dest ji menfaetên xwe yê şexsî berdîn û ji bo mafê perwerdeya bi zimanê kurdî, bi şîyareka hewbeş a netewî têbikoşin û hemû îmkanên ku heta niha hatine bidestxistin, bi karbinin û ji bo mafê perwerdeya bi zimanê kurdî, li her derê seferber bin!

Ali Ciftci

Hilbijartinên herêma Kurdistana Başûr

21ê îlonê li herêma Kurdistana başûr hilbijartin çêbun

Komisyona bilind a hilbijartinê bi civîneka çapemeniyê rêjeya hilbijartinên Başûrê Kurdistanê eşkere kir. Li gor komisyonê ji sedî 73.9 xelk çûne ser sandiqên hilbijartinê û dengê xwe bi kar anîne.

Li bajaran rêjeya dengdanê wiha ye:

Li Hewlêrê ji sedî 71.7, Duhokê ji sedî 76.4 û li Silêmaniyê jî ji sedî 73 bû.

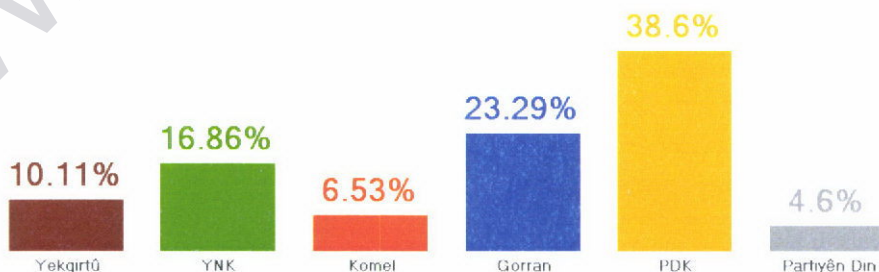
Ji 1991an vir ve bi rêvebiriya sûyasî ji aliyê PDK û YNK ve tê meşandin. Ji hilbijartina îsal de tiştê ku rûda ev e:

Hêdî muhalefeteke bi xurt jî derketiye holê. Ev jî dide xuyakirin ku sistema bi rêvebirinê divê li gor dema nû û civatê ji nûve bêt guhartin.

Serokê komisyona bilind a hilbijartinê Serbest Amêdî li Hewlêrê di civîna çapemeniyê de encamên hilbijartina parlamentoya Herêma Kurdistana Başûr eşkere kir.

Li gor vê encamê PDKê 743 hezar û 984 ray sitand û 38 parlamenter derxist û bû yekemînê hilbijartinan. Bizutneweyê Goranê ku Noşîrvan Mistefa serokatiya wê dîke 476 hezar û 736 ray sitand û 24 parlamenter derxist. YNKyê jî 350 hezar û 500 ray girt û 18 parlamenter derxist.

Yekgirtûya Îslamî 186 hezar û 741 deng girt û 10 parlamenter, Komela Îslam 118 hezar û 574 ray sitand û 6 parlamenter, her yek ji partiyên wek Bizutneweyî Îslamî, Demokratên Sosyalîst, Areste û Azadiyê parlamenterek, kêmneteweyan jî ji ber kotayê 11 parlamenter derxistin.

Şênayîyên li Anatoliya Navîn

Amadekar: Muzaffer Özgür

Di havîna derbas bûyî da, li Anatoliya Navîn bi organîzasyona BDP, Partiya Aşitî û Demokrasiyê, li çend gundan şênayî hatin li darxistin. Hemû şênayî bi beşdariyên girseyî pêkhatin.

Şênayîya Xidir Îlyas

Duduyê hezîranê li gundê Şawlû-Haymaneyê di şênayîya Xidir Îlyasê de hatin ba hev. Şênayî ji aliyê BDP ve hat amadekirin. Hevserokê BDP Selahattin Demirtaş, parlementer Murat Bozlak û Erol Dora, berpirsiyarên navenda partiye û yên bajarê Ankarayê jî beşdar bûn.

1. Festîvala Çand û Hûnera Kurdan li Omera

Festîval, li gundê Omeran di rojên 6-7ê tîrmehê da hat li darxistin. Festîval, ji

aliyê rexistina BDP ya bajarê Konyayê va hat birêvabirin. Di festîvalê de bi hezaran kurdên Anatoliya Navîn bi çoşeka mezin cîh girtin.

Di Festîvalê de hevserokê BDPê Gültan Kışanak, parlementer Murat Bozlak, berpirsiyarên BDP yên Ankara û Konyayê, serokê şaredariya Xelikan-Gölyaziyê Mulla Şimşek, berpirsiyarên Komela Mafê Mirovan yên şaxa Konyayê, meclîsa HDK ya Konyayê, Malbatên şêhîdan û bi hezaran hemwelaatî amede bûn. Bi navê komîta amedekar Ayşe Özcan, serokê BDP yê

bajarê Konyayê Mehmet Bozdağ, bi navê malbatên şêhîdan Zeynep Yalçın, hevserokê BDP Gültan Kışanak û parlamenterê BDP Murat Bozrak axaftina xwe kirin.

Kışanakê, di dengkirina xwe de di têkiliyên bi dewletê re agahdarî da û wiha got: *“Werin em piştgiriyê bidin prosesa aşitiyê, di pêşeroja me de helbijartinên mehelî henê. Divê em destên xwe bidin hev û di wê helbijartinê bi serkevin.”*

Bozrak jî di gotina xwe de bi kurtayî weng got: *Gelê kurd dest ji nasnameya xwe berneda, bernade jî. Li hemberî kurdan li ser dîne çî metot û sistem hene hemû bi kar anîn. 17 hezar cînayêten ku failên xwe nenas hatin kirin. Gundên kurdan hatin şevitandin û wala kirin. Însanên me surgunî metrapolan kirin. Dem dema yekitiyê ye. Em yekitiya xwe ava bikin û azadiya me ne dîr e.*

Di bernameya çandî de jî Ferhat Tunç, Koma Agirê Jiyân, Ergin Xelikan û stranbejên navçeya kurdên Anatoliya navîn cih girtin. Beşdarên bi çoşeka mezin bi stranên xwe govend girtin.

Di festîvalê de jinên kurd bi cil û bergên mehelî li meydana festîvalê bûn. Nivîskarên li heremê dijîn û ji Amedê jî Komala Sarmaşîk stand vekirin.

Festîvala Xelikan – Göllyazi

Bi amedekirina şaredariyê festîvala pêncemîn bi navê *Çand û piştgiriyê* li

Xelika di roja 7ê tîrmehê de hat li dar xistin.

Koma BDPê, piştî festîvala Omeran derbasî Xelikan bûn. Li wir jî peyamên siyasî hatin dayîn.

Di bernameya çandî de jî; Ozan Ahmet, Ehsan, Ergin Xelikan, Zelal Gökçe û Ferhat Tunç stranên xwe gotin.

Yekemîn Şenayîya Aşitî û biratiyê li Balayê

Di 25ê tebaxê da, şenayîya aşitî û biratiyê li gundê Kesikköprü (Bala) yê jî hat lidarxistin.

Di şenayiyê de berpirsiyarên BDP yên Ankara, navçeyên heremê û parlamenterê partiyê İdris Baluken beşdar bûn.

Di şenayiyê de ji bo piştgiriya Rojava konê alikariyê hat vekirin.

Yekemîn festîvala Sewêdîyan

Bi amedekirina şaxa BDP a Cihanbeyliyê, ji bo piştgiriya Rojava yekemîn festîvala sewêdîyan li gundê Çımanê di roja yekê îlonê de hat li darxistin. Berpirsiyarên BDPê yên navendê, yên Konya û kurdên navçeyê beşdar bûn. Di festîvalê de parlamenterê BDPê Erol Dora di derheqê prosesa nû de agahdarî da. Ömer Faruk Hatipoğlu helbestên xwe, stranbejên heremê jî bi stranên xwe şenayî bidawî anin.

Îsmaîl Beşikçi li Stockholmê

Sosyologê navdar yê tirk İsmail Beşikçi, ku ji ber nivîsên xwe yê derheqê kurd û Kurdistanê de derdorê 17 salên jiyana wî di zindanên Tirkiyê de derbas bûne, serdana Swêdê kir.

Ev cara pêşî ye ku Beşikçi hat Swêdê. Ev hatina wî ji aliyê Weqfa Çanda Kurdî li Stockholmê û bi hevkarîya Weqfa Îsmail Beşikçi ya li Stenbolê ve hatiye organîzekirin. Armanca vewendina İsmail Beşikçi ew bû ku Beşikçi dimenekî dîyaspora kurd li Swêdê bibîne û herwiha li ser rewşa kurdan konferansêkê bide.

28ê îlona, 2013an de li paytextê Swêdê, li Stockholmê Konferansa Mamoste İsmail Beşikçi hebû. Bi qasî 400 kes beşdarî konferansê bûn. Li derî salonê sistema guhdarî û temaşekirinê ava kirin. Kurd, tirk, suryanî, ereb û swêdî wekî guhdar beşdarî konferansê bûn. Mamoste Beşikçi bi tirkî deng kir û dengkirina wî Hediye Guzelê simultant (raste rast) wergerande zimanê swêdî.

Mamoste İsmail Beşikçi ji dîrokê dest bi axaftina xwe kir. Siyaseta dema

Osmaniyan de û her wiha dîtînen Îtihat-Terakî ku dê cawa Anatoliyayê ji pontos, ermenî, asurî-suryanî ya bêt pakij kirin û di wan qatliamana de çawa kurd xapandine û bikaranîne, bi çavkaniyan pêşkeşî konferansê kir.

Di dawîya konferansê de li ser hevkarîya welatên Ewropa, Amerika û Tirkiyeyê sekinî û gotara xwe wiha bi dawî anî:

"Di parçekirina Kurdistanê de welatên Ewropa û Amerika berpirs in. Dîvê kurd wê pîrsê herdem ji wan bikin. Gelo çawa dibe ji welatên endamên Yekitiya Netewan ku ji aliyê 27 welatan ve pêk tê, ji wan heft welat niştecihên xwe ji yê kurdan zedetir an qasî yê kurdan in. Ên mayî jî niştecihên xwe ji yê kurdan kemtir in. Tu mafê kurdan tune ye ku xwe di YN de temsil bikin. Ev bêheqiyeka mezin e. Ev çi demokrasî ye ku neteweyek bi hejmareka 40-50 hezar niştecih bikaribe di biryarên derheqê 50 milyon kurdan de bibe xwedî maf û tu mafên kurdan tunebe?!"

Şahcivana Kurdistanê

Êvara 28ê meha îlonê li bajarê Hewlêrê, katjimêr 21.00 de bi beşdariya sosyeta kurd, civata hunermendan û bi beşdariyeka mezin dest bi şenaviya pêşbirika hilbijartina şahcivana Kurdistanê bû.

Jurîya ku ji 10 endamên kurd û xerib ve pêk hatibû, ji 12 keçikên ciwan ev kesên li jêr hatin hilbijartin.

Fenik Muhammed Abdulkerîm (25) ji Silêmaniyê wek şahcivana Kurdistanê hat hilbijartin. Fenik Muhammed Abdulkerîm piştî ku taca Şahciwaniyê da serê xwe, wiha got; *ji bo jinên kurd, li dinyayê bên naskirin ev xebatên wiha pir giring in.*

Dania Enver duyem û Çawan Muhammed ji sêyem hatin hilbijartin.

Piştî hilbijartin xilas bû Şahcivana Kurdistanê bi otomobileke modela 2013an ve hat xelat kirin.

Beşdarên din ji bi xelatên curbecur hatin xelatkirin.

Meresîma bîranîna Dr. Nebî Kesen li Hamburgê

NEBÎ DÊ DÎ DİL Û BÎRA ME DA
HERDEM BIJÎ!

Yanzdeyê meha îlonê salvegera koç-
kirinaheval û hevkarê me Dr. Nebî
Kesen bû. Bi minesebeta ji nav
me çûyîna wî ya bêdawî, kovara
Bîrnebûnê û malbata Nebî, bi hev re,
di 14ê îlonê da, li bajarê Hamburgê
meresîma bibîranîna wî amede kirin.

Heyfa Nebî, bi krîza dil wî can da,
dinya xwe ebedî gûherî, malbat, heval
û hezkirên xwe di nav xem û kede-

ran da cihîşt. Jiyanê ku li navçeya
Încowê (Cihanbeyli-Konya) 50 salî
di ber vê destpêkiribû, bi dawî bûbû.
Nebî li Încowê hate dinyayê û mezin
bû. Li Încowê di telebetiya xwe da
dest bi karê şoreşgeriyê kir. Bi gruba
Riya Azadî re ji bo sosyalîzmê û aza-
diya miletê kurd kete nav kar û xebata
siyasî. Li piştî derbeya eskeriyê, ew jî

Foto: Bejna Kesen

Foto: Bejna Kesen

mîna bi hezaran kurdên din kete riya xerîbiyê û hate Almaniyayê. Li wir jî ew di nav rêxistina KOMKARÊ da teve kar û xebata azadiya milete kurd û heq û azadiyên koçberan bû û bi salan ked da.

Wextek hat wî dest ji karê partîti û rêxistinî berda lê kar û xebata wî danewestî. Wî di NAVANDA Kurd, Özgür Politika û Roj TV da kar û xebata siyasî, zanyarî û nivîskarî dewam kir. Dem hat ew bû nivîskarê kovara Bîrnebûnê û dest bi nivîsandina kurdî kir. Nebî di xebat û danûstandinên xwe da neyartî nekir û dest ji çavkirina dilûxatiran û tîfaqa kurdan ber-neda. Di karê xwendinê da jî zîrek û serkevî bû û doktora aboriyê bi dest xwe xistibû.

Serdana gorna Nebî

Bernameya bibîranîna Nebî bi serdana gorna wî ya li Goristanê Hamburg-Altonayê destpêkir. Piştî dawestîna rêzgirtinê ya bêdeng endamê redaksiyona Bîrnebûnê, Mistefa Mih bi navî Bîrnebûnê, li ser gorna Nebî, li ber resmê wî û ala Kurdistanê, di nav heyamekî xembar, bi şîn û girî da ev kurtegotara pêşkêş kir:

Nebî can,

bi minesebeta salvegera koçkirina te ya bêdawî, hîro em hatina serdana te, li dora gorna te kombûne û te bibîr tînin.

Lawê te yî delal Serko, diya wî Anke û xanima te Îrmî, bav û bra, mermalî û xismê te, heval, hevkar, dost û yarê te, em gîşt bi hês û hizrên xwe li ba te ne.

Foto: Bejna Kesen

Vê gavê em hem şad û hem jî xemgîn in. Şad in, ji ber ku em li ba te ne û xemgîn in, ji ber ku tu bi bedena xwe ji me dûr î.

Beşdarên ezîz, sala çûyî bi van çaxana heval û hogirê me, merivê durîst, fedekar, akademîsyên, çalakvanê siyasî û xebatkarê doza azadî û rizgariya Kurdistan, aliqirê îdealên sosyalîstî û nivîskarê Bîrnebûnê, Dr. Nebî

Foto: Bejna Kesen

Kesen di 11ê mēha îlona xopan ya 2012an da, ji nişkava, bêwext ji nav me bar kir û bēdawî dinya xwe guherî.

Ew ê her dem bi kar û kirin û taybetiyên xwe yê xas û birûmet di bîra me da bijî.

Nebîyo, çihê te şên û gurleh û ribê te şad be!

Kombûna li hola HBE

Piştî serdana gorna Nebî endamên malbata Nebî, heval, hevkar û hezkirên wî li hola HBE - Hausbürgerschaftliches Engagements kombûn. Li wê derê jî bernamêya bibîranîna Nebî bi gotarên brayê Nebî, heval û hevkarên wî dewam kir.

Bi navî Bîrnebûnê Elî Çiftçi gotarek pêşkêş kir û tê da qala kesetiya Nebî, kar û xebatên wî kir. Di gotara xwe da Elî wer got: "... Hezar carî mixabin, mirin pîr qeleş û sar e! Xeber nade û nebêje va ye ez

têm, da ku em xatir ji hev bixwazin!.. Mirina di temenekî ciwan de herdem meriya pir diêşîne! Gelek nas, dost, merivê nêzî meriv; bav, dê, bira, xwuşk, ap, xal û xwarziyên meriv dimirin, giştik ji ji bo herkesî windayiyeka mezin in! Lê mirina hinek insanan ne tenê bo dost, nas û meriyên xwe, herwiha ji bo hemû gelê xwe wendayiyek e! Erê, Nebî Kesen jî yek ji wan kesan bû ku ji bo me giştika, windayiyek pir mezin bû!

Ba me kurdan gotinek heye ku piraniya me bihistine, dibên; "Mirî bi qimet dibin!"

Rast e, mirî bi qimet dibin û zû jî tîn jibîr kirin! Lê merivên wek Dr Nebî Kesen bi rastî, bi hewildan û berhemên xwe her li ber çavan in, ji bo wê jî dê Nebî zû bi zû neyê ji bir kirin. Ew dê herdem, bi ditin û kesatiya xwe ya baş û pak di hiş û biraninên me de bijî û her li ber dilê me be!

Elî di gotara xwe da pêşniyar kir ku li Încovê bi navî Nebî, bi pêşêngiya malbata wî kitêbxaneyek bê avakirin û ew ê alikariyê bidin vê projeyê.

Di pêy Elî, brayê Nebî, Îse gotarek bi dengê kelegirî û bi kurdiya xwe ya xwaş û cîwarî pêşkêş kir. Wî di gotara xwe da qala jiyana malbata xwe, taybetmendiyên Nebî, xebat û tekoşîna wî, zilma dema derbeya leşkeriyê ya li ser malbata wî kir. Bi dengkirina wî ra dengê şinê, yê îskeiske jin û mêran li holê belav dibû. Di gotara xwe da, Îsê wer pêda çû:

.... Em iro wek xwastina te, bi awayekî yekîtî tevhevîn û li hemberî te rawestîne. Em baş dizanin ku, te ji şin û girî heznedîkir. Û tu hertim bi serbilindî û camêr jiyayî. Têkili û hevaltîya te, bi hemî partî û rêxistinên kurdan re hebû û wekhev bû.

Foto: Bejna Kesen

Foto: Bejna Kesen

Li Încovê, DHKD ji hêla kek Nebî û hevalên wî da hatibû avakirin...

Hevalê Nebî, nivîskar Husên Duzen gotarek pêşkêş kir. Duzen, qala hevaltiya xwe û Nebî ya sî saliyê kir. Nimûneyên balkêş yên vê hevaltiyê, xebata Nebî ya siyasî û zanîstiyê kir û kurtefilmekî (videyo) xwaş yê ku ew û Nebî jî tê da bûn, nişanî mêvan û beşdaran kir.

Ji ber ku; hemî xebat û xwastinên te, ji bo Kurdistanek azad bû...

Kek Nebî, di zarokatiya xwe da jî, ke-sekî bi nav û deng bû. Wan salan, bavê min li dervayî welêt kardikir. Nebî, mezinê me giştikan bû û malbata me, wek bi navê wî dihatibû nasîn. Ji bona wê, gelek hevalên wî pir bûn. Û lewma ji mala me, mêvan get kê m nedibûn.

Ji xwendinê pir bezdikir...

Mala me, wek pirtûkxaneyek biçûk bû. Û bi şev û roj pirtûk dihatin xwendin. Dengê muzika Şivan Perwer, ji hundirê malê me da herdem dibate bihîstin.

Bi pirani dereng dihatê malê. Dayika me, Nebî pir meraq dikir. Dema em sibê bixwe dihêsiyan, me didît ku; hema hema hemî diwarên xaniyên gund, hatîne nivîsandin. Helbet me dizanî bû ew nivîsan ji hêla kê û kîjan rêxistinê da dihatibû nivîsandin.

Foto: Bejna Kesen

Heval û hevkarê Nebî, Şeref Xoco bi navî KOMKARÊ gotarek pêşkêş kir. Wî qala hevaltiya xwe ya bi Nebî

va, kar û xebata Nebî ya bi rêxistina KOMKARÊ va ya bi salan kir. Şeref Xoce peyama navenda KOMKARÊ û ya PSK jî pêşkêş kir.

Hevalê Nebî, M. Ali Yıldırım jî biranînen xwe anîn ziman û behsa jiyana Nebî ya Hamburgê kir.

Nunerên YEK-KOM û rojnameya Özgür Politikayê jî beşdarî meresîm bibiranîna Nebî bûn. Nunerê YEK-KOMê, Nihat Baydilli gotareke qut pêşkêş kir û tê da behsa hevkarîya Nebî di salên dawiyê da bi rexistina YEK-KOMê va kir.

Bi dirêjîya bernameya di holê da, bi PowerPointê ya ku endamê redaksiyona Bîrnebûnê, Muzffer Özgür amede kiribû, jiyana Nebî ta ji zaroktiyê vir da bi fotograf, belge û nivîsaran hate nimandin.

Li dawîya bernameya bibîranîna Nebî, malbata wî xwarin û vexwarin dan ber mêvan û beşdarên meresîmê.

Bîrnebûn

Foto: Bejna Kesen

Axaftina Ali Ciftci

Ji bo meresîma bibîranîna Dr. Nebî Kesen, Hambûrg-Almanya, 14ê îlone 2013

Beşdarên bi rûmet,
Şerkoyê delal,
hemû endamên malbatê,
heval û dostên Nebî,
hûn hemû bi xêr hatine û we bi rihê
rehmetî, Nebî silav dikim!

Em îro ji bo bibîranîna rehmetî, Dr. Nebî Kesen civine! Ev roj ji bo me giştîkan hem rojeka xemgînîyê ye û hem jî rojeka dilşayîyê ye. Rojeka xemgînîyê ye ji ber ku me însanekî nêzî xwe; hevkar, dost û hezkiriyekî xwe yî hêja wenda kiriye. Rehmetî Dr Nebî bi fizîkî êdî ne li nav me ye!

Em dilşa ne, ji ber ev însanê, dilpak, şoreşger, demokrat, humanîst, welatperwer, jêhatî, bi bîrûbawerî, xwediyê berhem û xebatên hêja, em di rojeka weng da anîn ba hev û ev roj, em bi bîranînên xwe, wî bibîrûtîna û xemgîniya xwe bi hev re parve dikin.

Nebî 1962an de li Încovê xwedê da û mezin bû. Li Încovê çû mektebê û lisê li wir teva kir.

Nebî hê di temenekê pir ciwan de, dema diçû xwendina navendî

(orta okulê) di nav grubên telebeyên kurdan de aktîv bû. Salên 1975-79.

Tê bîra min ew û rehmetî Yılmaz Demîr û çend xortên din, her bi hev re dîgerîn, li kuderê kombûneka telebên kurdan li Cihanbeyliyê dibû her li wir dihatin dîtin. Wê demê li Konya, Cihanbeyliyê sempatizanên Riya Azadî, DDKD û Rîzgarî hebûn. Pîranî li derûdora DDKDê û Riya Azadîyê kom dibûn. Kovarên wek *Özgürlük Yolu* û *Rizgarî* ku derdiketin, ji hêla telebên kurd ve dihatin belav kirin û xwendin. Ev herdu rehmetî jî, neku hevalbendên hêzên ku ev kovar derdixistî bûn, ev kovar belavdikirin. Na, ji ber navên wan bi kurdî û yên kurdan bûn.

Ez bi xwe di bihara 1977an de ji ber pevçûnên siyasî yên wê demê, demekê di hepîsxana Cihanbeyliyê de mam. Ev herdu rehmetî jî her hefte dihatin serlêdana min. Qet jibîr nakim! Ji herkesî pirtir wan pîrsa min dikirin.

Piştî derbeya eskeriyê, 1980î ew jî mîna bi hezaran kurdên din derket derveyî welêt û hat Almanyayê bi cih bû. Li wir jî, li rû xwendin û karê xwe yê rojane, bi KOMKARê ra teve kar û xebata sewa azadîya mîlete kurd, heq û azadîyên koçberan bi salan xebitî. Piştîre di *Nawen-*

da Kurdî, *Özgür Politika*, *Roj TV* û *Rûdawê* da kar û xebata siyasî û nîviskarî dewam kir.

Di xebat û danûstandinên xwe da neyartî nekir û dest ji dilûxatiran û tîfaqa kurdan berneda.

Di karê xwendinê da jî jêhatî û serkeftî bû. Doktora aboriyê bi dest xist. Ev xebata xwe hem bi zimanê tirkî û hem jî bi almanî wek kitêb hate çap kirin. Di kovar û rojnamên kurdî de bi kurdî jî nivîsên li ser *Yêkiya Europayê - Tirkiye û kurd* di-nivîsand.

Dr. Nebî Kesen di van salên dawî de, bi awayekî çalak (aktîv) di kovara Bîrnûnê de kar dikir. Ne tenê bi nivîs û dîtînên xwe her di pratîkê de jî qasî jê dihat dixebitî. Di civîn û konferansên li ser diyaspora û nas-nama kurd de, çalak bû.

Di du konferansên li ser Kurdên Anatolîyayê, ya li Kopenhag û Încovê de xebateka heja kir. Keda wî di orgenîze kirin û birêvebirina her du konferansa de pir bû.

Rojane nebe jî heftane her bi rêya telefon û e-nama bi me ra têkilîyî de bû!

Hezar carî mixabin, mirin pir qeleş û sar e! Xeber nade û nebêje; va ye ez tîm, da ku em xatir ji hev bix-

wazin!.. Mirina di temenekî ciwan de herdem meriya pir diêşîne! Gelek nas, dost, merivê nêzî meriv; bav, dê, bira, xwuşk, ap, xal û xwarziyên meriv dimirin, giştik jî ji bo herkesî windayiyeka mezin in! Lê mirina hinek însanan ne tenê bo dost, nas û meriyên xwe, herwiha ji bo hemû gelê xwe wendayiyek e! Erê, Nebî Kesen jî yek ji wan kesan bû ku ji bo me giştika, windayiyekê pir mezin bû!

Ba me kurdan gotinek heye ku piraniya me bihîstine, dibên; *"Mirî bi qîmet dibin!"*

Rast e, mirî bi qîmet dibin û zû jî tîn jibîr kirin! Lê merivên wek Dr Nebî Kesen bi rastî, bi hewildan û berhemên xwe her li ber çavan in, ji bo wê jî dê Nebî zû bi zû neyê ji bîr kirin. Ew dê herdem, bi dîtin û kesatiya xwe ya baş û pak di hiş û bîranînên me de bijî û her li ber dilê me be!

Roja 8/12-2012an de ji bo bi bîranîna rehmêtî Dr. Nebî Kesen, çend heval, nasûdostên Nebî, endamên redaksiyona weşanxanê, ji endamên Waqîfa Kurdên Anatolîyê, li Stockholmê, li lokala Apecê civiyan. Di vê kombûnê de gotinên du kesên ji Încovê dixwazim bi we re parve bikim:

“Xizan Şilan: Min berê rehmetî Nebî Kesen nas nedikir. Sê an çar çaran hatibû bajarê Stockholmê. Min ew bi saya kek Eli Çiftçi nas kir. Lê berî ku em hevdu nasbikin, min ew gelek çaran di Roj-tv de dîtibû. Dema ku ew di bernameyan de li ser rewşa kurdan û dîroka Kurdîstanê diaxivî, ez pê kêfxweş û serbilind dibûm ku merivekî wisa zana û tégêhiştî ji nav kurdên Anatoliyê derketiye... dîl, li min şad dibû.

Belê, min ji nêz ve Nebî nas kir. Nebî berî her tiştî xwediyê exlakekî durist, xweşbînî, paqij, dilpak, dilsoz, stûnerm û xwediyê bîr û baweriyê û demokrat bû.

Osman Köse: Ez û rehmetî Nebî Kesen, li Încovê hevalê hevdu bûn. Têkiliya me bi hevdu re pir baş bû. Wê demê em xort bûn. Ji me re rojnameya *Riya Azadî* û kovara *Rîzgarî* dihat. Nebî wê demê xortên Încovê li dor xwe kom dikirin û ji me re nivîsên rojnameyê dixwendin û li ser mijaran, ê têketa nav giftûgoyan. Nebî gelek zîrek, jêhatî û kurdekî welatparêz bû. Xwediyê şexsiyeteke durist bû. Mirina wî ez pir êşandim. Belê herkes ê rojekê bemire, lê hevalê me Nebî pir ecele kir. Ew ê her tim di dilê me de bijî.”

Ji nivîsa Nebî ya dawî:

“Di diyaspora kurdan a li Ewropa hejmarê kurdên Anatoliyê gelek mezin e. Li hinek dewletan wek Danîmark û Swêdê, piraniya kurdan ji Anatoliyê koçkirine û li vir cî girtine. Lê, heta niha hindik tişt hatin nivîsin. Divê di dema pêş de ev mijar jî bi berfirehî bê ziman û nivîsandin. Çima ku diyaspora kurdan, tesîr û rola wê êdî wek rastîyek û beşek civata kurd ya dinê tê qebûl kirin.

... Çalaki û pîrozbahiyên li diyaspora bo parastin û pêşvebirina nasnameya kurd girîng in. Medya kurd weke televîzyon, ji aliyê ziman û çandê ve êdî roleke navendî girtiye. Di dema globalîzma îro de, nasname û çand bi derfetên telekomûnikasyon li der sinorên dewletên netewî de cih digrin û xurt dibin (cîhê civakî ya transnasyonal). Kurd jî bo vê pêvajoyê nimûneke baş in. Tê xuyakirin ku kurdên li welat û li hemû diyasporayan (Anatoliyê, Kafkasya, Tirkîyê, Ewropa hwd.) xwe di bin nasnameyek tenê de îfade dikin. Ew jî, nasnameya netewî ya kurd e.

”

Li ser şeva Încovê li Danîmerqê
“... Pir balkêş bû ku kesekî wek Atilla Kart hat Kopenhagê û di şeva Încovêyan de siyaseta dewletê û CHPê ya înkarkirina nasnameya kurd

anî ziman. Li Elmanya jî, carcaran parlamentên CHPê wekî Kamer Genç beşdarî şevên Dersîmiyan dibin û li hember ``hemwelatîyên`` xwe behsa Ataturk û Tirkîyê dikin. Eger ev kes ne parlamenter bin, nikarin di şevên diyaspora ya kurdan de van şaşîti û derewan ewqas eşkere bêjin. Ji ber vê yekê, statûya mebûsi û serokatîya şehredariyê (beledîyan) pîrî caran li hember kurdên diyasporayê dibe avantajek.

Di salên dawî de du pêvajoyên nû di nav kurdên diyaspora de derketin holê. Di bin navên gund û bajaran de şevên çandî û muzîk tên çekirin. Mêvanên van çalakiyan pîrî caran jî Tirkîyê û Kurdistanê ne û ew di axaftinên xwe de ji aliyekê hisên hemşerîtêyê pêş dixin, ji aliyê din jî siyaseta partiyên xwe yên wek AKP û CHP dikin. Mixabin, pîr caran ne partiyên kurd ne jî rêxistinên diyaspora kurd tên dawet kirin. Divê ev

kêmasî ji holê rabe. Bona vê jî, mijara diyaspora bi firehî bê lêkolîn û niqaşkirin. Kurdên Anatolîyê grûbeke balkêş a diyaspora kurd e û di Bîrnebûnê de ji aliyên civakî, aborî, çandî û siyasî ve lêkolîn bèn kirin".

Nebî, herdem kurdistanî difikirî û ji bo nasname û mafê gelê xwe her roj di fikir û xebatan de aktîv bû. Me wek kovara Bîrnebûnê nivîskar, hevkar û dostekî qedirbilind û gelê kurd jî ewladekî xwe yî hêja û dilsoz wenda kir!

Dr. Nebî Kesen, ji ber xwedîyê bîrûbaweriyeka xurt, berhemdar, rastgo, demokrat û welatperwer bû, divê em navê wî bidin jîyandin. Ji bo vê jî ez li vir pêşniyaz dikim; em li Încovê bi Navê Dr Nebî Kesen kitêpxaneyekê vekin.

"Kitêpxaneya Dr Nebî Kesen" ku ji herkesî re vekiribe û bibe cîyekî xwendin, lêkolîn û kombûnê.

Axaftina Îsa Kesen

Bavê Serko

Mamê Mustafa Can, Rojda û

Besnayê, Xalê Sercan û Ciwanê

Û birayê Muse, Îsa û Zubeydeyê,

Birayê min Nebî û hevalên wî yên hêja,

em îro wek xwastina te, bi awayekî yekitî tevhevîn û li hemberî te rawestîne. Em baş dizanin ku, te ji şîn û girî heznedikir. Û tu her-tim bi serbilindî û camêr jîyayî. Têkilî û hevaltîya te, bi hemî partî û rêxistinên kurdan re hebû û wekhev bû. Ji ber ku; hemî xebat û xwastinên te, ji bo Kurdistanek azad bû...

Kek Nebî, di zarokatîya xwe da jî, kesekî bi nav û deng bû. Wan salan, bavê min li dervayî welêt kardikir. Nebî, mezinê me giştkan bû û malbata me, wek bi navê wî dihatibû nasîn. Ji bona wê, gelek hevalên wî pir bûn. Û lewma ji mala me, mêvan qet kêr nedibûn.

Ji xwendinê pir hez dikir...

Mala me, wek pirtûkxaneyek biçûk bû. Û bi şev û roj pirtûk dihatin xwendin. Dengê muzîka Şivan Perwer, ji hundirê malê me da herdem dihatê bihîstin.

Bi piranî dereng dihatê malê. Dayika me, Nebî pir meraq dikir. Dema em sibê bixwe dihêşyan, me didît ku; hema hema hemî dîwarên xanîyên gund, hatîne nivîsandin.

Helbet me dizanî bû ew nivîsan ji hêla kê û kîjan rêxistinê da dihatibûn nivîsandin.

Li Încovê, DHKD ji hêla kek Nebî û hevalên wî da hatibû avakirin.

Sala 1980, 11 Îlonê, roja wî ya xatir xwastinê bû. Wê rojê, kek Nebî çûbû Almaniyayê. Dayik û mamê min di nav rewşek dijwar da hiştî bû. Ji ber ku veşartina pirtûk, kasê û nivîsên wî, bûyî bû zehmetekî pir mezin. Paşê, ji ber tîrsa dewletê me hemû pirtûk û kasetên wî şewitandin.

Piştî heşt salan, ez jî çûbûm Almaniyayê û me li Hamburgê hevdû dîtibû. Kek Nebî, wê demê li bajarê Kolnê dixwend. Di jîyana wî da, wek du tiştên giring hebûn. Ya yekemîn; doza Kurdistanê, ya duyemîn jî; xwendin û nivîsandin bû...

Ew ne tenê birayê min, ew birayê hemî Kurdan bû jî. Min rojekê jê pirsî: 'Kekê Nebî, Xwedê neke, rojekê tişteki xirab were sere te, em kîjan rêxistin an jî partîya kurdan agahdar bikin?' Wiha bersiv dayibû min: *"Kîjan kurd ji bo min çî difikire bila bifikire. Ez piştbazê hemî kurda me."*

Birayê delal û hevalên wî yên hêja, em bi hebûn û jîyana kek Nebî, herdem serbilind û bextewar in.

Gelek sipas ji bo hatina we û ji bo avakirina vê bîranîna bi rûmet û watedar.!

Û hûn her bijîn!

JI BO BÎRANÎNA Dr. NEBÎ KESEN

Husên Duzen,

Gelî hezkiriyên Nebî, hûn bi xêr hatine.
Ankeya delal,
Serkoyê delal,
ezê niha bahsa hin bîranînên xwe yên bi Nebî re bikim. Ez dizanim hûn bi kurdî nizanin. Min bibexişînin ku ezê bi zimanê ku ez bi Nebî re diaxivîm, niha jî rasterast bi wî re biaxivîm:

Nebî,
di ser çûna te re va salek derbas bû. Gelek hezkiriyên te li hev kom bûne û te di bîranînên xwe de zindî dîkin. Berî bi kêliyêkê Eli Çiftçi, piştî wî jî birayê te Îsa axivî; herdu jî bi kurdiyê ke li gor dilê te. Di kêliya ez van peyvên ji te re dibêjim, çavên min bi yên Nûh Ateş dikevin. Bi hemû aramî û baldariya xwe li peyvên li ser te têtin gotin guhdarî dike. Ew şeva ku berî çûna te bi çend heftiyên ez, tu û Nûh li Hamburgê derbas kir, tê bîra te? Ew çi şeveke ji dilî tije şadî û henek bû Nebî! Ger te ecele nekira û wisa bêwext ji nav me neçuya, me dê hîn gelek şevên bi sohbetên germ, mîna wê şevê bi hev re derbas bikirna.

Qey te û pelên darên Hamburgê li hev kiribû? Wan jî par vî çaxî

bêwext dest bi weşanê kiribûn. Te jî her wisa kir keko! Hîn cotmeh nehatibû, pêşangeha pirtûkan li Frankfurtê dest pê nekiribû, pelên darên Hamburgê kolan bi rengên têkel xemilandibûn jî. Çavên me hîn li hêviya weşana pirtûka te ya nû bûn, te ew li cîh hişt û berî bi salekê te bi weşana pelên darên Hamburgê ya bêwext re paşê xwe da me. Çûyineka ewqas zû! Niha ez li pelên hêşîn ê daran mêze dikim û tu wateyê nadin wê çûna te ya bêwext, Nebî!

Her ku nivîseke min derdiket te xwe bi rêya telefonê yan a hevdûdîtîne digihand min, te hizrên xwe li ser digotin. Di vê sala derbasbûyî de gelek caran çavên min li te geriyên. Heta niha jî mejiyê min tunebûna te napejirîne, loma nivîsandina van çend rêzên rasterast ji te re jî ma heta îro.

Di 30 salên hevaltîya me de, qederê tê bîra min, ji bo çend mehekî tenê em ji hev dûr ketibûn. Jê pê ve li gel ku em herdu jî çend salekî ne li Hamburgê bûn jî me derfetek didît, ji bo ku demeke kurt be jî, em hev bibînin. Lê vê carê te tu derfet ji bo hevdudîne nehiştin û tu çû Nebî! Gelo tu dizanî bê te çi li dûv xwe hişt?

Par, piştî min nûçeya reş bihîst, ez li nemreya telefona te ya destan geriyam. Kesek nehat ser. Ev cara pêşîn bû kesek nedihat ser û piştî çend xulekan jî tu deng jê nedihat. Ez li Îshan Akbaş geriyam, ew jî şaşwaz ma. Hîn ez û ew li ser telefonê bûn, Şêxmûs Özzengin li min geriya û got ku nûçe rast e. Li ser rêya Camiya Şêx Seîd kevaniya te Irmgard jî telefonî min kir û bi kurtahî bahsa çûna te kir. Nûçeya xerab zû belav dibe. Ez di U-Bahnê de bûm Şukru Bulut ji Katalonyayê telefon kir; ew jî hîn bi dû hêviya ku nûçe derew be de bû. Telefona Şukru xemgîniya wî bêtir kir. Li stasyona tirênê Îshan li hêviya min bû. Em çûn camiya Şêx Seîd.

Kêliya em gihîştin pêşberî camiyê komek zilam li wir dipan. Ruyên wan têkel bûn. Yek dudu ji wan nikarîbûn bi herka rondikên xwe, lema berê xwe ji civatê diguhertin ji bo hinek xemgîniya di nava xwe de bi herka hêsrên re derxin der. Hemû nas bûn, gelek ji wan hevalên min û te yên 30 salên hevaltiya me bûn. Birayê te Îsa jî li wir bû, her weha Şêxmûs Özzengin, Hüseyin Polat, Sabahattin Topçuoğlu, Abdullah Irmak, Hesên Özkan û gelekên din. Ez bi hestên xwe mijûl bûm, di kêliya ku biranînên bi te re yek bi

yek li ber çavên min didan dû hev. Di wê kêliyê de çavên min bi Sebo ketin, mîna ku di nav dismala kaxezî de li tiştêkî bigere, her ew tev dida, ne di rewşa ku li dor xwe mêze bike de bû, bi wê dismala ku rondikên xwe pê paqij kiribûn, xemgîniya xwe tenê dijîya. Ez bawer im, ew jî di wê kêliya ku min lê mêze dikir de bi hinek bîranînên xwe û te re mijûl bû, belki jî gelek ji wan wêneyên ku di ber çavên min re derbas dibûn, di ber yên wî re jî derbas dibûn.

Ma di wê kêliyê de çî di ber çavên min re derbas nebûn, Nebî! Me 30 jî wan 33 salên te yên li Almanyayê bi hev re derbas kirin. Kêliya me di rojêke payiza 1983 de li Campusa zanîngeha Hamburgê hev nas kir hat ber çavên min. Bi hemû jîndariya xwe naskirina min û te ya cara pêşîn di ber min re herikî. Ji bo ezmûna HWPê ku te lê aborî dixwend, ez ji bo çend mehan ji Bingenê hatibûm Hamburgê. Te ji temenê xwe yê di bin bîstan re hîn jî ciwantir rê dida, enerjîya ku ji çavên te direşîya hêvî dida mirov. Te ewqas bi germahî ez pêşwazî kirim, hevaltiyeke ku heta koça te ya dawîn dom kir, pêk hat.

Piştî bi çend mehan min jî dest bi xwendina HWPê kir. Rojên wan salên juntaya leşkerî, li HWP ewqas tije derbas dibûn ku heta vê dema

dawiyê jî her babeta sohbetên me, bûyerên wê demê bûn. Juntaya leşkerî nû hatibû ser desthilatdariyê, gelek karê ku em bikin hebûn. Tu di komeleya KOMKARê ya li Vereinstraße de endamekî aktiv bû. Ligel ku ez ne bi koma we ya siyasî re bûm jî gelek caran em bi hev re beşdarî xebatên KOMKARê jî dibûn.

Di wan rojên dijwar de koma te ya siyasî hevalbendê sowyeta kevn bû, lema te bi hemû hêza xwe di nav rêxistina Marxistische Studentebund Spartakus (MSB Spartakus) ku yek ji rêxistinên Partiya Komunist ya Almanyayê (DKP) bû de kar dikir, ji bo ku tu doza kurdan piçekî bi wan bidî pejirandin. Piştî bi salan te ê di sohbeteke me ya şevên Hamburgê de ji min re bigota ku ew hewldana te gelek caran tu dianî ser sînorên bêderfetiye.

Tê bîra te wê êvara ku em çûn me li stadiuma Hamburgê di maçeke mezin de junta leşkerî protesto kir. Me li ser flameyke mezin sloganên li dijî juntaya leşkerî nivîsandin û li jora wan jî bi tîpên mezin navê dezgeha futbolê HSV nivîsand, mîna ku em alîgirê wê bin û siloganên me jî ji bo wê bin. Demeke baş dirêj piştî destpêka maçe pê derxistin, û hatin ji me re gotin ku divê em flmaya xwe daxînin.

Hin di wan salên destpêka 1980yî de her ku em dihatin ba hev nîqaşên me li ser pirtûkên ku me dixwendin bû. Çend mehekî jî me li mala min kursa Das Kapital li dar xist. Hefteyê carekê em dihatin ba hev û me pirtûka Karl Marx bi almaniya wê pel bi pel bi dorê ji hev re dixwend û gotûbêj dikir. Nebî, di ber henekên te û zimanê Marxî ku ne hêsan bû, lê tije îronî bû, kurseke çiqas xweş bû! Ew kursa das Kapital jî yek ji babetên sohbetên me yên piştî bi dehên salan bû.

Ligel daxwaza te ya xurt ji bo zanîne û wan sohbetên me jî tu her parêzvanekî „Sîstema Sosyalîst“ mayî. Baş tê bîra min ku rojekê di nîqaşeke te û hin rexnegirên siyasta sowyeta yekbûyî de hevalê te Aslan ji te re digot: „Nebî, ji wan nexwe, kesekî wan tune ye, lê ye te Sîstema Sosyalîst li piştî te ye“. Te baş zanîbû ku ez mîna we nahizirim, lê tu demê ji bo hevaltiya me ew nebû asteng. Piştî bi salan her te bahsa wan rojan dikir, li gel kenekî ku tenê xwe di çavên te re dida der, digot, ew tiştên me dikir ne karê aqilan bû, lêbelê em gelek tiştan jî jê fêrbûn.

Piştî me HWPê qedand tu çû Kölnê ji bo berdeamiya xwendina aboriyê. Ez jî ji bo xwendina tîpê çûm Frankfurtê. Gelekê caran me

hevdu li Kölnê didît û bîranînên xwe û havaltiya xwe teze dikir. Tê bîra te carekê duduyan ne dema min ne jî ya te hebû, lê ji bo dusê saetan me li stesyona Kölnê hev didît ji bo ku em bahsa rojên xwe yê Hamburgê bikin. Di wê demê de tu berî nivro diçû zanîngehê û piştînivro tu di navenda Komkarê de dixebitî. Her ku me hev didît gazinên te ji hevalên te yê siyasî hebûn ku ew qedrê xwendinê û karê rewşenbirî nagrin. Ji xwe vê rewşê hişt ku tu piştî demekê ji wan biqetî.

Di wan rojên ku tu ji derdora Komkarê qetiyabû de te carekê telefonî min kir. Ez li Frankfurtê bûm. Min heta hîngê tu ewqas bi xem nedîtibû. Te ji min re got divê em di demeke kurt de hev bibînin. Li ser îsrara min, te got ku tu ji hîngê û pê ve serbixwe yî. Te dixwest ku em di demeke kurt de hev bibînin, ji bo ku em projeya wergera hin berheiman bi hev re bikin. Pêşniyariyeke te ya konkret hîn tune bû, lê te valahî nedixwest. Min dawiyê fam kir ku tirseke te ya zehf jê hebû ku hevalê te yê berê ji te re bibêjin tu jî dawî reviya û nuha jî bê berpirsariyê dijî. Ji bo wan û hîngê ji bo te jî xwendina li zanîngehê tenê ne bes bû. Min hîngê peyveke ku min berê jî gelek caran ji te re digot, dubare kir. Piştî bi sa-

lan te gelek caran di sohbetên me yê ku her tije henek bûn de bahsa wê gotinê dikir. Hat bîra te, Nebî? Hîn di destpêka HWP de û piştî tu „serbixwe“ bû jî min digot: „Nebî, tu jî î, pêdiviya me bi kesên wek te ku bi zanistê mijûl in, heye, kesên ku belavokan belav dikin pîr in, divê tu bala xwe bêtir bidî zanistê.“ Piştî ku te koça dawî kir êvarekê Îshan, Sebo, Hesen û ez em rûniştin û me hîn bîranînên xwe yê bi te re teze kirin. Tiştê ku ez herî hestiyar kirim, hersî hevalan jî bahsa te û vê gotina min kir. Min heta hîngê nizanîbû ku bandoran wan peyvên ewqas li ser te maye ku di civatên ku ez ne lê jî bûm tu bahsa wan dikî.

Te gelek caran ji min re digot ji bo ku wenda nebin nivîsên xwe ne di malperên internetê de, lê belê di kovaran de bide weşandin. Niha, piştî salek di ser çûna te re derbas bûye ez wateya wan peyvên te baştir fam dikim. Daxwazê wisa bi min re çêdibe ku ez dibêjim xwezî ji min bihata û min karîba sohbetên min û te yê van salên dawî mîna „Sohbetên La Pazê“ biweşanda. Ez bawer im dê berhemeke li gor dilê te jê derkera. Tu jî di wê baweriyê de yî ku dê navê „La Paz“ baş lê bihata ne wisa, Nebî? Bi taybet van salên dawî me gelek caran êvara şemiyê (roja

inê) hevdû li wir didît. Her ku nivîseke min nû derdiket, te di telefonê de bi kurtahî bahs dikir, wek ku tu bêjî min xwend ha, nivîsên te tên xwendin. Ez dixwazim tişteki ku min hîngê zehf eşkere nedikir niha bibêjim, her ku te dilxweşiya xwe bi xwendina gotareke min dianî zimên, kêfa min zehf dihat. Lê tu pê jî nedima, her carê ku me li LaPazê hevdu didît, di ber mûzîka amerîka latîn re, te cardî peyv dianî ser babtê û gelek caran te bi çavekî rexnegirî gotar ji hev vediçirî. Li gor te şeweyê min î nivîsê di şiroveya veşartî û wateya hevokan a ku di kêliya pêşîn de nayê dîtîn de bû. Hîngê xebata te ya dissertationê di nav destê te de bû, lema sohbeta me ya piştî jî li ser xebata te ya xebata doktorayê bû, ku min gelek sud jê werdigirt.

Roja ku me xatirê dawî ji te xwest (17.9.2012), em hemû li Volksparkê civiyan ser hev. Dê û bavên te û xuşka te ya bi jîrî û henûniya xwe li gor dilê te Zubêde û birayê te Îsa li gel xemgîniyeke kûr bi heval û dostên te re bûn. Kurê te Serko di navendê de bû û xêrhatin li mêvanan dikir, her weha alîkariya diya xwe Ankê jî dikir. Kevaniya te Irmgart jî tev li diya xwe û hin kesên din li wir bû. Pismamê te Îsmail di tevahiya ayinê de wesiyeta te dianî

cîh û bê rawest kilama „hevalê bargiran im“ datanî ser. Xwezî te bidîta bê çawa bi sedan heval û hezkiriyên te li wir bûn. Kek Şerefettin Kaya li gel nexweşiya xwe ji Kielê hatibû, Îlhan Kizilhan ji Freiburgê, Mehmet Tanrıverdi ji Gießenê, Arşevê Oskan ligel nexweşiya xwe ya giran, Mehmet Şahin, Metin Incesu, Cahit Mervan, Güney Aslan, Faysel Dağlı û gelekên din.

Nebî, piştî te li vir tişteke ne mîna berê ye; Hamgurg hat guhertin. Kesek ji Hemburgê di redexsoyona Bîrnebûnê de êdî tune ye, ku her carê me li ser hejmara nû agahdar bike. Her weha di nav mêvanên sêla sor de jî kesek ji Hamburgê tune ye. Kesên ku bi dirêjahiya şevên Hamburgê bahsa xebatên xwe yên zanistî bikin jî êdî tune ne li vir. Kesekî ku nivîsên min bi çavên rexnegirî bixwîne û rexneyên xwe bi zimanekî mirov jê kêmasiyên xwe fêr bibe jî tune ye. Di hevdîtînen min û Îhsan û Şukru yên vê sala derbasbûyê de gelek caran peyv dihat ser dilsoziya te Nebî, em lê zehf geriyân.

Min çiqas dixwest ku em van rojan li La Pazê bi hev re rûniştina û min li hizrên te yên di derbarê Kongreya Netewî de guhdarî bikira. Gelo te yê li ser helwesta rêxtisinên Rojava çî bigota, ku di van rojên

dîrokî de jî hay ji berpirsariyên xwe tune ne. Hindik maye ku xeleekek din ji zincîra pergala piştî şerê cîhanê ya li ser neheqiyê avabûyî, li Surî jî biqete. Ez dizanim ku tu yê bibişirya dema te bibhîsta ku hinek kurd van rojan naxwazin Amerîka êrîşê bibe ser desthilatdariya Baasê. Her weha min dixwest ku em bi hev re bahsa kirinên dewleta tirk î vê sala dawî bikin, bê çawa bi listik û fenên xwe dixwaze kurdan careke din bixapîne.

Bêguman, me yê ne tenê bahsa van babetên tevahî bikira li LaPazê;

her weha min jî te re bahsa bûyerên taybet jî, min e bahsa kirinên Memo û Evdo jî bikirna.

Ev bû salek tu ne li vir î, ev bû salek em bêriya te dikin, Nebî!

14.09.2013

(Ev nivîs ji hin notên axaftina min a ku îro min li Hamburgê di civîna yekemîn salvegera wefata Dr. Nebî Kesen de pêşkêş kir û ji nivîsa ji bo roja salvegra wefata wî (11.09.2013) pêk tê)

Bîranîna Hevalê Hêja Dr. Nebî Kesen

Şeref Akgül (Xoce)

Mîvanên bi rumet, xuşk û birayên delal, ez ser navê Komîta Navend a Komkarê û ya Komîta Rêvebir a Komkar Hamburgê we hemîyan bi can û dil silav dikim. Hurmetê xwe pêşkeşî we dikim.

Em îro ji bo bîranînek dilêş hatine ba hev. Xwezî em ji bo ev tiştên ku rehmetî kek Dr. Nebî Kesen jê hezdikir û her tim bê westan bazdidan, cihê xwe digirt em bata ba hev û ew jî ba me bûya. Lê mixabin jîyana her insanî girêdayî demekê ye û ev dem ne destê kesayetan da ye. Wekî hun dizanin me par va çaxana kekê

xwe ê delal wenda kir. Dilê me êşîya, em xemgîn bûn, valayîya ku wî dilê me da vekir hema tijî nebîye û zû zû jî tijî nabe.

Berku her kes dizanê Kekê Nebî di nav jîyanek çawa de hat û gîşte ev merhela. Ez naxwazim dur û dirêj behsî wî bikim. Ez dixwazim ji ber minasebeta bîranîna wî de tiştin dilê wî de derbas dibûn û her tim ji bo ev tiştana hewl dida, qîret dikir ev hestên wî yên welatparêziyê bibîrbînim. Ez bawerim wî jî ev tiştana dixwestin. Kekê Nebî tevayîya Evropê de, xaseten jî Almanya û Hamburgê

de gava ji bo Kurd û Kurdistanê, warê diplomasi, abori ziman û nivîsandinê de cara yekem dahate bira hemû kurdan. Ger kar û barê ku te dikir bo Kurd û Kurdistanê bana qicik mezin, pir hindik be, digot çi te batana dikir. Wî hê jî; tiştê ku ji bo kurdan hewceyekî mezin e, rixistin û sazîyên kurdan pêk neanîne jîyana xwe ya rojane de pek anîbûn. Ev çi bû, ev yekîtiya kurdan bû.

Disan dixwazim bi respîtek rewşenbîrekî wek kekê Nebî, bi qedir û qîmet Av. Osman Aydın axaftina xwe bi dawî bikim. Av. Osman Aydın her tim divê ji bo sê sedeman min ji sîyaseta aktîf destberdaye. Ji wan sedeman de ya mihîm siyaseta de tunebuna wefayê ye. Bo ev nesiheta kek Osman hêvî dikim ku hemû kurd ev respîta bigrin ber çavan. Gelên wek me bîndest nikanin zû kesên zana û dilsoz weynin holê. Em jî lezime qîmeta rewşenbîr, zana, hunermend û reberên xwe bizanin.

Disan bi nesihetî hevalê xwe yê hêja ku berî 12 yê îlonê li Bingolê bi destê faşistekî ve hate şehidkirin,

dixwazim bir bînim. Ev havala Av. Şakir Elçî bû. Dema xwe da welatparêzek dijwar bu. Di semînerekê da, ji me xortan ra waha nasîhat kir.

Digo: "Tu kes bira pesnê xwe nede, newêje min bo Kurd û Kurdistanê aha kir, waha kir. Hetanî ku Kurdistan azad nebe. Diwe ku ev azadî demek dur û dirêj bidome. Wê demê de keda ku bo Kurd û Kurdistanê hatî kirin jê re bê hurmetî nekin. Qedrî wî kedê bizanin."

Ez disan bi minasebeta biranîna Kekê Nebî Kesen, hemû kedkar û şehîdên Kurdistanê, bi can û dil, bi bîr tînim. Bejna xwe ber wan de ditewînim.

Ji bo Kurdistanek azad jîyana xwe ya mayî de her tim soz didim wan xebatên xwe gorî quweta xwe didomînin.

Serî da Malbata Dr. Nebîr û we hemû dostên wî re serxweşî dixwezim.

Bimînin di xêr û xweşîyê de.

Nevanda Komkar Almanya

14.09.2013

Helbijartina cîhwariya adara 2014an

Di bihara 2014an da, li meha adarê helbijartina cîhwari (herêmi) li Tirkîyê û Kurdistana Bakûr heye. Redaksiyona kovara Bîrnebûnê bi minesebeta vê helbijartinê pêwîst dibîne ku bala xwendekar dost û hevalên xwe û ya kurdên Anatoliyayê bikşîne ser giringîya tevlêbûna vê helbijartinê û dexwaziyên ku em jê dipênî.

Em bang partî û namzetên wan dikin ku dexwaziyên han jî yên ku li jêr hatine rêzkirin li xwe mahr bikin û ji bo bidestxistina wan bixebitin. Em bangî helbijêran dikin ku ew di helbijartina şaredarî û muxtariyê da, wexta raydanê, van xwestinan li ber çavan bigrin. Wana bikin pîvana raydanê û bicîhanîna wan ji partî û namzetên wan bixwazin:

- **Bikaranîna zimanê kurdî di karê propaganda û kombunên helbijartinê da!**
- **Naskirina xelkê kurd û mafê wî yê çarenûsî bi awayê fermî!**
- **Perwerdeya bi kurdî, kêmtir dersa kurdî ya ferz, ne ya helbijartî!**
- **Îstifadekirina ji imkana dersa kurdî ya helbijartî û ji bo vê teşwîqkirina xelkê wan cîhwaran!**
- **Navlêkirina cîhwaran bi kurdî be jî. Gund, qesebe û qezeyên kurd yan jî kurd jî lê wekî nişteciî dijîn û yên cade û meheleyên wan duzimanî, bi kurdî û tirkî bin!**

Kongreya Netewî ya Kurd (KNK)

Nuh Ateş

Ez jî mîna pir kesan bi nûçeya di derbare kombûna li Hewlêrê bi armanca haziriyên demezrandina Kongreya Netewî ya Kurd da pir şa bûm. Vê nûçeya bi xêr pîveka hêvîya bi dawî anîna şer û azarên navxweyî û ya bidestxistina mafê çarenûsiyê bilind kir. Min ev gavavêtina tarîxî pîroz kir û du cara derheqa hen mijaran da merem û mirazên xwe pêşkêşî komiteya amedekar ya KNK kirin.

Mixabin pir neajot, şadîya ku ji vê gavavêtina dîrokî hatiye û tê belav kirin bi siya hen rûdanên nexweş û rexneyên neyariyane di navberê hen partîyan da herimî. Ev rûdan û du cara paşvaxistina demezrandina Kongreyê û sebebên wê nişanî me didin ku kar û xebata amedekirina KNK baş nehatiye kirin. Min di pêşniyarên xwe yê ji komita amedekar ra jî anîbû ziman û gotibû: „Mixabin, demezrandina Kongreyê û haziriyên wê di demeke pir kin da pêk tê. Xwazika wext zêde bihata veqetandin, şeşmahekê yan salekê li ser mijarên Kongreya Netewî lêkolîn,

minekeşe û dan û standin bihatana kirin“

Ji bo demezrandina Kongreya Netewî ya Kurd û birevebirin û serketîbûna wê, lihevkirina aliyên siyasî û civakî li ser çend stûnen esasî pêwîst e. Xwazî û diviya bu ku beri kombûne ji bo demezrandina KNK û tespîtkirina tarîxa wê aliyên beşdar li ser çar prensîban û xal û mijarên bingeşî yê ku ez ê li jêr qala bikim lihev bihatana.

Yê yekêmin mafê çarenûsî ye.

Mafê çarenûsî wekî makprensîbe KNKê heq û xwazteka mîletê kurd ê rewa bê qebûl û êlan kirin. Mafê çarenûsî mafê xwebûn û xwebixwe îdarekirinê ye. Mafê çarenûsî ji bo mîletên bindest ên ku welatên wan hatiye dagir kirin û parçe kirin tenê derfeta cihêbûnê dernaxe holê, her weha ew derfeta bi îradeyeke azad bi hevra jiyana bi mîletên din va jî derdixe meydanê. Piçûk û mezin, ew mafê her xelk yan mîletekî ye û rewayî kurdayê jî. Mafê çarenûsî xwedîbûna welat jî hembez dike. Tu kes yan hêz û hizbek

nikane û heqê wî jî tune ku vî mafî ji bo kurdan înkâr û paşguh bike û li wan biherimîne. Di ser vê prensîbê ra gavkirin û yan jî paşve avetina wê naye qebûlkin. Gereg e ku di derheqa bidestxistin û bikaranina mafê çarenûsî da, di bin şert û mercên dema me da, bernameyek/nexşerêyêke KNK ya ku endamên wê li ser lihevkiyê berî kombûna resmî ya demêzrandin KNK hebe û hebûya. Pêwîst e ku KNK hududên ku li dijî îradeya gelê kurd hatina kişandin û Kurdistan parçe kirine neheq û nemeşrû biwesifîne. Di derbara bikaranîna awayê mafê çarenûsî di şertên îroyî da li her parçeyê Kurdistanê, çêtir e ku kongre xwe li modelê Başûrê Kurdistanê bigre.

Yê duyemîn, lihevkiyê li ser sonda tifaqê û yekrêziyêke pît e û qedexeyê şerê navxweyî ye.

Li gor vê sondê, her endamêkî KNK bê şert û merc ji her cûrê şerê navxweyî çî yê hûndurî rexistin xwebixwe û çî yê li hember endamên din ên KNK fereget bike. Xal û xelkeya heşas û zeyîf ya kurda a ku neyarên herdem jê istifade kirine û dikin ev e. Û bê şik garantor û sigortaya herî mezin a serkevtin û berevaniya kurdan û welatê wan yekrêzî û tifaqa wan e. Nabe û ne rewya ye ku çî ferd û hêz,

çî partî û komele bi hev ra şer bikin, tundtûjîyê li hember hev bikar bînin û bi giliûgotin û rexneyên neyartiyê hevdu sor û reş bikin. Van heslet û taybetane, di ber gîştan lazim e ku hêz û hizbên kurd, wekî endamê miletekî bindest û welatekî dagirkirî û parçe kirî û bi zimanekî bendkirî, li xwe heram bikin. Lewma pêwîst e meriv li ser vê mijarê kûr û hûr bisekine û avakirina lijneyêke (komisyoneke) herdemî damezrîne, Lijneya Hevkarî û Arîşeyên Navxweyî. Û derheqa vê mijarê da gereg e prensîbên bingehîn û mekanîzmayên çareseriyê arîşeyên navxweyî yên ku meriv pê tifaq, diyalog û hevkarîya navxweyî pêşva bibe û bikana pê kes û hêzên ku van prensîban binpê bikin poşman bike, bên nîşan kirin.

Yê sêyemîn bikaranîn û parastina zimanê kurdî ye.

KNK divê xwediyê bername û nexşerêyêke ziman kurdî, zarawa û elfabeyên wî bê. Li gorê vê, elfayên ku hene û tên bikaranîn û zarawayên kurdî wekî zarê resmî yê KNKê bî bikarnîn û qebûlkin. Pêwîst e bernameyêke sîyasî ya KNK di derbara paraztin û pêşvabirina zimanê kurdî û zarawayên wî, bi taybetî yên li ber bîrbûn û wendabûnê da hebe.

**Yê çaremîn beşdarî û
temsiliya Kurdên dervayî
Kurdistanê û dezgeh û saziyên
wan e.**

Cihê gotinê ye, kurdên dervayî cog-
rafya Kurdistanê gîşt ne wekî hev
in. Ji ber taybetmendiyên wan ên
bingehî, pêwîst e ku ew li ser du
beşan bîn parvakirin:

1. Kurdên Anatoliyê, Xorasanê,
Welatên Yekîtiya Sowjeta berê.
Kurd li van welat û deran wekî
koloniyên etniyî di nav piraniyên
cihê da ne û xwediyê ziman û kul-
tureke xas in.

2. Kurdên koçber yên li welatên
Awropa û welatên din yên dinyayê.

Kurdên vê beşê, xwasme yên li
welatên Awrupayê piranî koçber
in û ew jî xwediyê taybetmendiyên
din in, lê ne wekî yên beşa 1an in.

Lewma min, bo nimûne, di
pêşniyarên xwe yên ku min ji
Komîteya amedekar ra şandibûn,
ji bo endameti û beşdariya di
kombûna demezrandina KNK da,
Eli Çiftçi wekî nûnerê saziyeke
serbixwe pêşniyar kiribû. Ew kurdê
Anatoliya û cdîtorê kovara kurdên
Anatoliyayê, Bîrnebûnê ye ya ku ji
sala 1997 vir da dertê.

Almanya, 18.09.2013

Bawerîyên ecêb

Adem Özgür

Li ber komputûrê rûniştim û min dixwest ji bo hejmara Bîrnebûnê ya nû re nivîsekê binivîsim. Lê, tu tişt nedihat bîra min. Li ser dawetên aliyê me rûpelik nivîsand, ew ji kêma bû. Hê neçûm dibistanê min pir dixwest nivîsake din ji Bîrnebûnê ra bişînim. Paşê mezînekî gundî me hat bîra min. Wî, li ser kula dixwend. Êdî min mijarek dît û dest pêkir:

Berê gundî Hesarê "ocax" hebûn, li va ocaxan him dua dikirin, him jî nivîşt dinivîsandin. Bi wan ra digotin *mala ocêx*. Rojekê, em jî çûyîn wira. Xaltîka min bin xewê da ditirsî, ji bo wê çû mala ocêx. Ji xaltîya min ra nivîşt nivîsandin. Wekî din jî; ji bo bêxewê, ji bo çavîni û ji bo newxaşiyê derûnî nivîşt dinivîsandin.

Mezinên me dema dihatin cem hev, ji hev ra qala demê berê dikirin. Mijarên wan giştî li ser tiştên tirsê dibûn. Digotin "min li filan gundî jinikek/meriyek dîd xwe kiribû qelafatî yekî din..."

Pîrika min Rehmîkê Elî, li çiyê kûşkûr berhev dikirine, li hemberî xwe cîrana xwe dîtîyê. Bang wê kiriyê "Gulê! Gulê!" Gulê nebihîstiyê. Pîrika min hatiyê mala xwe, mezeki-

riye ku cîrana xwe Gulê li mala xwe ye. Hal ew e ku Gul, neçûyî tu deran!

Va salana Kurdên Anatoliyê Navin pir terin Semsûr (Adiyaman) Menzîlê. Li wir seydayek heye, ew ji irqa pêxember te ye (ew wûsa bawer dikin). Gundiyên Xelîkê Qerejdexê pir diçûn wir, otobûs digirtin, jin û mêr cûda diçûn. Li 2006an ez jî bi wan ra çûbûm Semsûrê, heta ber vê tu agahdariya min tûnewû derbarê Menzîl û Seyda da!

Li wir; kê dua dikir, ke qîre qîr dikir, kê jî nimêj. Lê Seyda, ne sohbet dikir, ne jî teva civatê diwû! Ew, demê nimêjan dihat, nimêja xwe dikir û diçû. Nimêja Êvarê bêdeng rûdinişt, xwestinên kê diwû, wan bi parastinên (ew nebêjin parastin, dibêjin mubarek) dora Seyda ra digotin, wî jî li ser xwestinên wan dua dikir(?).

Li destê minî çepê balûg derketi wûn. Hê neçûm newxeşxanê li dora min her kesî di got "Here cem Besê malê Hesikî Rehmê, ma li ser balûgên te biwxîne." Min li pêş qebûl nedikir, lê bêçare çûm cem xaltîya Bes, xaltîya Bes ji min ra got: "Here, roja çarşemê were û demê tû disa

*hatî mala me, balûgê xwe bemcîre,
çend balûgê te hene ewqes ce hûne."*

Roja çarşemî hat û ez çûm mala xaltîka Bes. Bi xwe ra kulmek jî ce bir. Her ceyek, di balûgeka min dida û dûa dikir. Min bawer nedikir, lê min xwest ji ber şorên her kesî xelas bibim û hinek jî meraq dikir. Xaltîka Bes got, *'ce li dereka hênîk û li dereka bilînd biparêze. Ku ew hişk bûn, balûgên te jî hişk bibin...'* Lê, ne ce hişk wûn, ne jî balûgên min...

Dema min di got tiştên weng nerast in, ji min ra digotin; *"baweriya te tûne, lewma!"*

Ez him bawer nakim, him jî ji bo balûgên destê xwe çûm cem çar û pênc jinîka. Yekê li ser genim dixwend, yekê tû dikir dixwend, yekê jî destê xwe li ser balûgan digerland û dua dixwend, hwd...

Rojekê jî ez çûm gundê Beşkavaxa Mezin, li vî gundî jî jinîkêka pîr hebû, cara pêş newxest li ser balûgên min bixîne; ji ber ku destê xwe nedide mêran! Paşê qebl kir û weng got ji min ra: "Roja pêncşemê were, lê şevê heyveron were. Wekî din qebl nabe!.." Me jî bi şora wê kir û roja pêncşemê, şevê heyveronê çûyîn mala wê. Li ser rûyî min tûkir û gêzika gemar di dest û piyê min gerand û got *"qey meraq neke, baweriya te bû; balûgên te di mehekê de derbas bibin!"*

Nizanim, baweriya min tûnewû lewma derbas newûn balûgên min? Tû kirin, gêzika gemar, şor nehîştin!..

Li gundî me apê Mehmed hewû, Mehmedî Mestî Yaylê, wî ji li ser kula dixwend. Berê li ser kulê tûdikir, paşê mist dide, dua dikir paşê jî bi pênuşekê xêz dikir li ser kula. Jê ra digotin *mirîstan*.

Niha, li gundî me ji bo mirîstanê kesek newxîne. Ew jî bîrbûn!

Li gundekî Heymanê, li serî çîyayekî kanî hewû. Navberê wir û gundî me 90 km heye. Ez biçûk bûm, teyê bîra min em çûyîn wira, roja em çûyîn wira, pîr kesên din jî hatiwûn. Ava wê kaniyê dihat fîrotin. Her kesî ji bo şîfayê bibîne dihat ava wê kaniyê vedixarin.

Ava xwedê, bipereya difroştin, digotin ew ji bo newxeşîye şekirmiz pîr rind e! Kesên anatoliyê navîn pîr diçûn-dihatîn wira.

Li her gundî, li her malê û her kesî çîrokeka xwe ya weng heye. Ji bo tiştên weng ez pîr geriyam, min pîr tişt dîtin. Me, zanistî hiştin, em çûn bi baweriyên- tiştên pîrejinan (kocakart) dikirin. Lê, ew nerastin!

Çend nimûne ji klamên şîne

Nuh Ateş

Gava ku ez havîna îsal çûme gundê Xelika (Kulu-Konya), di serê min da çend fikir û poreje hewûn. Yek ji wan jî ev bû: Min dil hewû çend klaman berhev kim û di bîrnebûnê da biweşînim. Merivekî xelikî heye, digotin ew î, kevn û nû, pir klamên Xelika û yên gundên cîran ezber dizanê. Bi gotineke din, ew î mîna arşiveke zindî ye. Niha ew î malnişîn (teqewud) e û wexta xwe geh li gund û geh jî li Almanayê derbas dikê. Min ji xwebixwe ra got, ez ê herim ba wî û klamên ku ew pê dizanê pê bi gotin bidim û wana binivîsim yan jî li ser şîrîtê qeyid bikim.

Rojeke, min haziriya xwe kir û bi eşqekê çûme mala wî. Em rûniştin, ji xalxatir pirsîn û xwaşsohbetekê bi şûn da, min mirazê xwe jê ra got. Di pêşiyê da min ew him pesand û him jî pê hesand got, „eger îmkan hebe û yan jî ku ez xwediyê meqamekî bilind bim, ez ê xelateke mezin bi te da kim!“ Bi ser vê gotina min da, rûyê wî nerm bû û kenekî sivik bi lez li ser belav bû. Wî hema li min vegerand got, „tu sax bî, xêr e, çima, ma min çir kiriye...? Min da ser û got „sewa

ku te evçend kilam ezber kirine û di serî xwe da mîna arşivekê komkirine tu rewayî xelatkirinê yî! Lê ku te ev kilamên di serî xwe da li ser xetê (kaxizê) û şîrîtan qeyid nekirin û ji nîfşên li paş me ra cîhnehîştin û bi xwe ra birin goristên, pir heyf e û hingê gerek e ku meriv te lenet ke!“ Vê carê jî wî rûyê xwe qerçimand û mirûztirş kir û got, „ew îşa nabe...!“ Ez li ber geriyam, bi ber dil da çûm, lê ew kete înade û klamek jî negot, nexwazt ku bibê. Sebeb jî negot. Ne cihê xwe ye, ku ez li ser çima negotina wî spekulasyona bibêm. Dirêj nekim û serê we neêşînim, li dawiyê ez bi xema destbetalîyê û tozîkê jî bi hêrs vegeriyam mal.

Li mala bavê, êvarê min ji brayê xwe, Husê Hecê ra qala vê serpêhatiyê kir. Husê ji min ra qala çend klamên şîne kirin û ji wan çend rêz ji min ra gotin, min jî ew qeyid kirin. Min dilê xwe bi van kilamên ku Husê gotî aş kir. Sewa ku ez destbetal venegerim Almanayê û çûyîn û lêgerîna min ber tiştê bigre, min xwazt ku ji wana wek nimûne çend rêzan ji devî Husê û ji devî hen kesên din li jêr pêşkeşî we bikim.

Berhemên folklorî yê cîhûwarên kurdên Anatoliyayê hetanî niha, ku meriv bi tevayî lê binihêre, kê m hatina berehevkin û nivîsîn. Xwêndevanê kovara Bîrnebûnê dizanîn, ji çerok, klam, gotinên mezînan, bêjê, yarenî, lîstok û yê din gelek nimûne di kovara Bîrnebûn da hatin weşandin, di ber gîştan jî klam. Li her gundekî bi dehan, bi sedan klam hatina lihevanîn û strandin. Piraniya wan nehatine berehevkin û nivîsîn. Ku li van salana nehatin berhevkin û nivîsîn, ihtimal heye ku ew jî bîr û wenda bibin.

Reheke (damareke) bi hêz û bereket a folklorî kurdan bêşik klam in, afrandin û strandina wana ye. Meriv li ba kurdên Anatoliya jî raste vê hunerîya gelerî tê. Hosteyên vê hunerkariyê, xasma ya lihevanîna klamên şîna bipiranî jin in. Tû yê bibêhî, kirdarê (failê) lêkerê (fielê) strandinê jin in. Li ba kurdên Anatoliyê, ji kesên jêhatî yê ku kilamên xwaş û bitîn û ji hêla zimên, navarok û lihevanînê da dewlemend û menedar çê dikin û distrên ra dibên, „şare“. Ev navlêkirina pir cara jî bo jina tê bikaranîn. Meriv dikanê bibê, li gundên kurda yê li Anatoliyê pirtir du çeşîd kilam tene stran, klamê şîna û yê dilan. Ku kê m bin jî, klamên li ser egîtan û van

salên dawîyê li ser şehîdan jî hene.

Di serencama vê pêşgotina kurd da, meriv dikane bibê, ku kan û makmotifa lihevanîn û strandina kîlaman ya sereke êş e. Êşa jî ber mirinî, afet, jihevveqetîn û dûrketin û dilên ku negihêştinê mirazê xwe ye. Ev êşa ye ku, pir cara bûye û dibe sebaba lihevanîn û strandina klaman.

KLAMA MİRİYÊN MALÊ HECBEKİR

Ev klama Gula Hecî Tîrê (ji Xelikê Jêr= Golyazi-Cihanbeyli Konya) li hev aniye û sraye. bi tehmin 50 salî di ber vê li ser miriyên mala Hecbekir, li ser Heskê û Husikê Îsmeel yê li Xelikê Jur (Karacadag-Kulu-Konya) sraye. Min çend gotinên vê klamê yê li jêr ji devî Husê Hecê (ji Xelikê Jur) nivîsîn. Husê jî ew ê ji dîya xwe, Fata Hecî Hemê û xwanga xwe Mirca Hecê hevisine.

dilê min tin e tin e

ne polad e ne hesin e

felekê mîrê malê HecBekirê ehmaq dîne

ê bi kinca va li bin ezrêil ramedîne

goristanê Qerecdaxê şên kirine

mîrî felekê dosyê xwe jê tijî kirine

Zêwê Îsmeel bi min ra got ka birayê tê

li ku ne

Min go, sewa geçîma dinyê jî Tirkîyê

bi derketine

*dilê min têlê tembûrê
kamyonciya barê xwe helnan çûne
Semûlê
Zêwê Îsmeelê wexta ku birê min mîna
yên te bi kinca va gêr bûn
Dawşên û Birtalkê kilamê min kirine
blûrê*

*ew çî siweke pe min zû tê
gîyayê qereca li rû tê
Balekwîra ez qewitandim
go, here sulalê te a malê Hecî Tîté*

Ferheng:

Sraye: Straye

Semûl : Stembûl

Geçim : Dewar

Dawşan: Omera (Bi tirkî Tavşançali,
Kulu-Konya)

Birtalk: Birtalik gundêkî bi ser
qezeya Kuluyê va ye

DUPIYA HECMİSTEFÊ

Van çend gotinên menedar yên li
jêr di klama Zexa Mestê (Ji Xelikayê
Jur) da derbas dibin. Zexê li ser Hec
Mistefê sraye. Hec Mistefa belkî sed
salî di ber vé, vi ber dupiyê ketiye û
miriye. Ji Zexê bi şûn da jî Zêwa Çûç
ewê sraye û belav kiriye. Min van çend
gotinan ji devî Husî Hecê wergirtin.

....

*berfa Romê lêkir venekir
rêwiyekî me li Yaylê Malê
Torê şerpeze kir
kekê min î kurik hewrani
bi yamçî ecer li dawiyê odê malê
Milosmên rûnişt
şalekî bi pine li xwe kir qe deng nekir*

....

Dupî: Bapêç, pûk

Yayle: Zozan

KLAMA HECİYÊ FATEQİRÊ

Va klama jî bi tehmîn sed salî ye.
Heciyê Fateqîrê (Xelikayê Jur) li
ser xwe sraye. Nexwaşiya bënemiyê
(sarayê) li ser bûye û ji avrûyê wê
da pir bela hatina serî. Carekê li ber
tandirê kincê xwe diguhêrine, rêda-
hatiya nexwaşiyê pê digre, û bi des-
ta dikeve nav arî tandirê... Ev çend
rêzên jê vé klamê yên li jêr jî min ji
devî Husê Hecê nivîsin.

....

*pezî Malê Îdê meçêrîne
li avê Çingirliyê delav bi delav meçêrîne
merivê bira dilgawiro go,
here xwe bi arî Fateqîrê bişewtîne*

*dêra ku min gotî ne tu dêr e
ji qeytanê berda kêr e
ma gerbûma li paş malê bêrê*

*ma nigî min bişkeştâ, bigeriyama
bi dêre
ma negotana şivanekî bi kêr û asûnî
ketiye êre*

ZEWÔ

Eşa Malê Xechem li ser keçika xwe, Zewê gotiya. Zêwê li lawikî Fatê Mestî Nazê bi desgîst bûye. Ew ê ji ber birineke di junî da bi tehmin 150 salî di ber ve dimre. Birineke bi destî dîya xwe. Li gorê ku tê qalkirin, Eşê li ber tevnê bûye. Keçika wê Zewê jî li dawîya tevnê bûye û ji dîya xwe kêr xwastiye ku pê masûr bibirre. Dayikê jî kêr helnaye û berve wê çeng kiriye. Kêr di juniyê zewê ra dihere xwarê. Birina wê xwaş nabe, çerxe kangrenê dike û li dawiyê Zewê pê dimre.

....

*Zewo Zewo Zewo Zewo
mirina xwe hatiye bi destî dêo*

*Zewo Zewo Zêw delalê
va sê şû ne di camiyê gundi Xelika da bêhevalê
li ketê li ketê Zewo li ketê
cênigê Zewikê min ê ji belgî xetê
Ûsî Malê HecBekiro heqsiziyê meke
destê dê kelebçe ke peve bavê hebsa Yozgatê
va çiyana bi leme lemiştin
qirik û qertelê lê danîştin
gundîno je min eciyo bigrin
cenezê keçikê min pe min şuştin*

*dame dame Zêwa min dame
Zêwa xwe bir li Konyê kire xanikî bi came
ez çûm ba tuxtirê Konyê
go, dê gawir e kêşkê îslam e*

*habû habû Zêwa min habû
guçikê şarê li sêri ba bû
lawikê Fatê Mestî Nazê ji eskerê hatiye
nizanim ku Zêwo di qebra xwe da girî,
nizanim ku şa bû*

HESPÊ ÎDÊ

Belkî 50 salî di ber vê, Fata Omer (Xelikê Jur) klamekê li ser miriniya hespê Îdikî lawê xwe sraye. Îdê lawê xwe hîngê bi dergistî ye. Wî zamanî hespê bi qiymet bûn, dewlemendiya malan bûn. Min ev gotinên li jêr yên vê klamê ji devî, pixaltiya xwe Eşa Erew nivisî.

....

*girê darê li hemper e
pulixê Îdikê maye li ser e
hespî Îdikê min î biha ye
bedelê heft motira ye
qeline bûkê min î nedaye
Îdikî heta siwe da bi qamçiyê bi ser ra
dawestiyaye
hespê Îdikî min birin
morî û maşelah ji sù kirin
bi Îdikê xwelî vi ser kirin
.....
Feheng:
Sû: Stû*

HEMÎD

Klamê li jêr, dayka min, Fata Hecî
Hemê li ser lawikê xwe, Hemîd si-
raye. Fatê ji Xelikê Jor e. Lawê wê,
Hemîd xwestibû ku jîyana xwe bi
dawî bike û ji ber vê bi dabanceyê li
dawîya gund, li ser kaniya jêrî li xwe
xistibû. Çel royî di komê da mabû.
Min çend rêzên vê stranê ji devî jina
Hémîd, dotmama xwe, Xecê Bêktês
nivisîn.

....

*bejna Hemîdî min şiva ter e
ma bi ser Altîlera xopan da wernegere
ro êkundiye, ro zewal e
were li mala xwe vegere*

serê hemîdî min çi bi saz e

bi dîyarê kaniya jêrî ketim

dengek bi ser min ket

nizanim quling e, nizanim qaz e

xwe çê meke medêrîne

gustilkê ji jur da berde di dawiyê ra biderîne

Hemîdî minî ku hun tewên

piştbazê dost e, qilçixê çavî dujmin e

mala Hemîdî min ê li dawîya gund e, di gêlî da

teksiya Hemîdî min ê sor di dêrî da

bihata mêl min malî Hesê gî lê bida

bihata cên Melîhe û Xecikê xwe bi deriyê da

çavê çend in çavê çend in

bruyê di ser ra li govend in

pênc lawikên min ên din hene

gî li herdê Hemîdî min îzbend in

....

AGAHDARYEKE GIRÎNG

Em dixwazin di her hejmareke xwe de, ji cil û bergên kurdên Anatoliya Navîn wêneyekî kevn di **Bîrnebûnê** de biweşînin. Bi vî awayî em ê hem bi tevgirêdana kurdên Anatoliya Navîn bizanin, hem jî em ê hay jê hebin ku kincên wan ên berê bi çi awayî ne.

Bi rîca û bi kêfxweşî em bi hemû kurdên Anatoliyê didin zanîn ku: wêneyên kesên ji malbatê (jin-mêr), bi kinc û tevgirêdanên kurmanciyê li ba we hebin, ji kerema xwe ji me re kopiyekê bi rê bikin. Bi vê yekê em ê bi dewlenediya tevgirêdana xwe bizanin û em ê wan kesan careke din bi bîr binin.

Redaksiyon

HEC-MEMED

mêvanên li odê runiştine
hec-memed li nav tune
birangê minî ketiye nav ciya
ji ber jana kezebê nalenal e
rehmika malê heyder li ber dev tune ku
êşa birayî min î delal aş bike
da were birango were
vegerîn pîr zû hat ber derî
hestexanê huddingê bişawite
ê bê merhemet e
doxtir li heniyê birayî min got
derdî te yî bêderman e
bask û milên birayî min şikeştin
deng jê derneket
mat bû
bi çavan ji doxtir pirsîya
dêmek omdî teve bû?!!!
me herduya pi rê da
hûr û hûr barand
û
çemên hêsterkan me bi hundir da herikand.

Seyfi Doğan

Sersaxî

Li vê havînê, birayê endamê redaksiyona me Seyfi Doğan,
Hec-Memed çû ser heqîya xwe.

Em li vir bi ser navê redaksiyona Bîrnebûnê dibên; serê kekê Seyfi
û hemû malbatê sax be!

Yezdanê dilovan rehma xwe lêke û ciyê rehmîti bihuşt be!

Redaksiyona Bîrnebûnê

FELEK Û TORE

Mem Xelîkan

Dema qîrîniyek kete navgund, tevî hevliyek mezin êş û tirsek giran dikeve dilê Eşê. Piştî demek qut, li ser kêleka xwe gêrdibe û bîrve dihere.

Ew hîna heyjdeh salî û keçîkek bi dergistî bû...

Dergîstê wê Îbram nexweş dîkewe. Di nexweşxanê da, ji du mehan zêdetir dimîne lê bi kula penceşêrê re baş nake. Ew kula pîs, di demeke qut de bedena wî dihêline û tevdike.

Dayîka Eşê, avê li serçavên keçîka xwe dîke. Dema Eş hişyar dibe, xwe bi xwe wiha dibêjê: "Wê li minê, ez çi bikim ciran û hevalno! Ew hê xortekî ciwan bû. Ax bê heqo! Te ez bi tenê hiştim çûyî kuderê? Ka te digot ez ji te pir hezdikim? Bibê, ka min li te çi kiri bû? Hezkirina te evqas e, lo! Te hemî hêvîyên min bi nivî hiştin Îbram!" Û tevî şîna xwe, dest ji diavêje pore xwe û dirûçikine.

Ciran û hevalan, nedikarîne Eşê çawa rawestînin. Rewşa wê qet baş xuyanedikirîye. Gundî li hemberî Eşê, wek neçar û xemgîn dibin. Eş, bi mistan li singê xwe dixê û van peyvan dubare dîke; "Îbram Îbram! Bê te çawa

bijim nizanîm. Ezê çi xwelîyê bi serê xwe bikim. Gelek xiyalên me hebûn Îbram! Te çima wusa kir lo lo!"

Dema Eş dayîbûne Îbrêm, ew hê şanzdeh salî bûye. Qet bi wê netanişîne (neşewirîne). Bavikê wê û yê Îbrêm, di navbera xwe de bîryar dayîbûn e. Eşê, hay a xwe ji tişteki tunebûye. Bavê wê, bi wê re tenê ev gotina kiriye: "Eşê, min tu dayî lawikê Heso." Eşê, qet tu bersiv neda ye bavê xwe. Edet û tore werg bûne. Bav û dayikan çi digotin ew dihatîye qebûlkin. Tu heqî (mafî) keç û xortan tune bûye ku, ji bo zewacê ray û ramanên xwe bînin zîman. Lewma dilê wê dikirîye kute kut.

Hê dil û evîn çi ye nedizanîye...

Wê sibehê hevalên Eşê tèn û wê pîroz dîkin. Eş, ji hevalên xwe dipirse: "Hevalno! Ez dergîstê xwe qet nasnakim. Ka bibên hela ew xorteki çawa ye? Li gora gotina dayîka min, ew du salan ji min mezintir e. Mala wan ji me dûr e. Ji bona wê min tu caran ew nedîtiye. Hûn nasdikin an ne?"

Dayik û hevalên wê, hertim digotîne ev bextê te ye...

Çendek roj bi şunda, malbata

Îbrêm bi gûstîlkek û çendek bazîngên zêrîn Eş xelat kirine. Piştî sê çar mehan, şevêkê Îbram hatîye dergîsta xwe bibîne. Eşê dergîstê xwe wê şevê naskirîye. Xortekî çavşîn, esmer û şorxweş bûye. Siftê, herduyan ji hev fedî kirine û li çavên hevdu qet mêze nedikirine. Piştî wê şevê, di navbera herdu ciwanan da eşqek mezin peyda bûye.

Rojekê, Îbrêm destê Eşê kiriye nav destên xwe. Wê gavê xu (xwê dan) li Eşê dikeve û pir fedî dike. Ew cara siftê bûye ku, destê wê bi destê mêrekî dibûye. Îbram, xuya enîya dergîsta xwe paqij dike û enîya wê radimisîne. Herdû ciwan, bi awayeki bextewar dest bi hezkirina xwe dikin.

Lê mala felekê bişevite, miradê wana nebirîye serî. Piştî çendek mehan, Îbram nexweş dikeve û ji nexweşxanê venagere. Xopana penceşêrê bi serdikeve û meyîtê wî, ji Eşê re dişînin.

Dema Eşê şîna xwe dikirîbû, porê serê xwe ji dirûçikandîye. Hevalan arîkariya wê dikirine û pê re wiha digotîne: “Eşê, piçek sebr (tebat) bike, qey Xwedêyî mezin e! Tu kesî bi girî û bi lixwexistinê mirî bi şunda neanîne. Tenekê dilê xwe fireh bigire.”

Eş, wiha bersivê dide hevalên xwe: “Ew çi qedere û kê nivisandîye? Ez ê çi bikim û bi ku derê ve he-

rim? Çi xuwelîyê bi serê xwe kim.” Dîsa li singê xwe dixê û dîsa dest bi por rûçikandinê dike. Êdî ji xwarin û vexwarinê da jî dikeve. Di çavên wê da, hêstirk dibin wek baran û bi wî awayî dadikevin xwarê. Û şilîya hêstirkan jî, li ser rûyên spî da yek bi yek diheriqîn.

Hê çelê mirina Îbrêm derneketi bû. Bavê Îbrêm, bi bavê Eşê re ev gotina kiriye:

-Xisim, tu edet û torayên me dizanî. Eş her çiqas keçika te be jî, ew êdî bûka vê male ye. Lawê min Îbram, çû ser heqîya xwe. Ez naxwazim bûka min ji vê malê biderkeve. Ji îro şunda, Eş dergîsta lavê min Memê ye.

Bavê Eşê: Ez li ber adet û toreyên me stûxwar im. Lê Mem hê sêzdeh salî û zarokek e. Hema hema pênc salan ji Eşê bi çûktir e.

-Bila biçûktir be, tişt nabe. Eş êdî namûs û şerefa me ye. Eger em li bûka xwe xudan bidernekevin, îcar em nikarin li vî gundî serbilind bijîn. Ew dê ji me re bibe şermek mezin.

Bavê Eşê, bi neçarî bîryara xisimê xwe qebûl dike û ji malê derdikeve.

Bextê Eşê, wek ji nûve dihatîye nîvisandin. Lê hay a wê jê tune bûye. Dema ku dibîhîze, minak agirek dikeve canê wê û dest bi şînê dike. Lê tiştêk nadihatîye guhêrîn. Wê,

ne bawerî toreyan dikirîye, ne jî, rêdighîştîye bûyerên ku dihatîbû qewimî. Lewma heta destpêka sibehê di nav ciyên xwe da girîyaye. Carinan bi xew ve diçûye, carinan jî xiyalên bi tirs û balkêş diditîye. Hinek caran jî, dest bi gazindan dikirîye û wiha digotîye; “Felek û toreyên we têkevin binê erdê înşala. Hê çelê Îbrêm derneketîye, hê enîya min ya ranemûsandî tev li xwelîyê nebû ye. Ev çito bext, çito tore ye? Brayê Îbrêm çawa têkeve ciyê min û ezê çawa vê yekê qebûl bikim. Xwedêwo! Ev çi şermek mezin e! Mem hê kurikek e, çawa bibe mêrê min!”

Gundê Eşê li dawîya çiyayeki bilind bû. Carinan ji mal a xwe biderdikeve û diçe li ser zinarekî rûdine. Xwe bi xwe difikire û dixwaze hemî çewtîyan ji jîyana xwe biderxîne û wan sererast bike. Lê nedizaniye çawa, an jî, ji kuderê da destpêbike. Xezûrê wê, malbata xwe wiha teme dikirîye: “Aman Eşê bitenê nehêlin. Bila tişteki çewt neke.” Ji hêla din ve, miqatîya dayik û hevalên wê jî qet li ser wê kêm nedibûye.

Roja ji Memê re kirine bûk, xwe wek jinek bî û pîrik diditîye. Di dilê xwe da tû dikirîye qedera xwe û toreyên korbawerî. Carekê têra dilê xwe nekenîye. Wê gavê, hevalên xwe şara serî wê ya reş diguhêrinin.

Îcar bi şarek kesk û bi leçikek rengîn dixemilînin.

Heft salan rind xirab bi Memê re jîyana xwe domandîye...

Du keçên wan hatine dinê û yek ji yekê rindiktir bûye. Eş, wek bi hebûna wan li ser lingên xwe radiwestîyaye. Lê feleka mal şewitî, dest ji jîyana wê bernedidaye. Ji ber ku, îcar Mem nexweş dikeve û zirav zirav dikuxe. Her roj, wek piçek din jar dikeve. Êvara davîyê, tevî kuxika xwe xwîn jî vedirêşe. Bi lezekê direvînin û dibin bajêr. Sê rojan di nexweşxanê da dimê. Toxtoran, xwîna wî nedikarin rawestînin. Li gora vegotin û ceribandina wan: “Nexweşîya Memê jana zirave, û pir dereng mayîye.” Mem, di nexweşxanê de tenê sê rojan dije û bi ser nakeve. Jana xopan dibe sedema mirîna Memê û du sêwîyan jî di hembeza Eşê da dihêle.

Piştî mirîna Memê, Eş wek bi qedera xwe qehr dike. Carinan bideng, car caran jî bêdeng di dilê xwe de wiha dibêje: “Xwedêwo! Ewqas zulm ji bo çi ye? Min çi kiribû ku felek ji pîstê min nabe. Ez ku da herim, çi xwelîyê bi serê xwe kim. Na, na êdî bese! Ez di bin vî barî giran da, nikarim zêde bijîm. Min qet tu xêr nedit ji jîyana xwe. Êdî hêz û hîleta min nema.”

Gundîyan, li gorîstanê Mem binax dikirin. Jinên li derûdora Eşê jî,

tevî şînen xwe qala bêbextî û pêşeroja wê dikirin. Eş, hemî gotinan dibihîze lê qet bersîv nade tu kesî. Ew bi herdu keçikên xwe re mijûl dibe. Porên wan bihn dike û maç dike. Carinan serê xwe dike navbera herdû destên xwe û bi wî awayî demekê difikire. Car caran jî, dikeve nav xem û xiyalên kûr û wek wenda dibe.

Piştî çendek heftan, xezûrê Eşê bangî wê dike û wiha dibêje; “Binêre keça min! Ew qeder û bêbextî, ne tenê ya te, ya me giştikan e. Car caran mirov li hemberî rewşên wisa neçar dimîne. Tu hê (hîna) ciwanî. Di nav xelkê de tu bê mêr, nevîyên min jî bê bav nabin. Ji îro bi şunda, tu êdî jîna lawikê min Selo yî”

Eş, tu bersivan nade xezûrê xwe. Radihêje destên herdu keçikên xwe û ji odê derdikeve. Dîsa loma ji qederê xwe dike û dibêje: “Xwedêwo! Tu xudanê erd û ezmanî û divê piçek tu arîkarîya min bikî. Welleh êdî tu hêza min nema. Li hemberî van bûyerên qirêj, hiş û aqilê min cemidîya. Felek dîsa xayîn derket û ez carek din xapandim. Yan dest biavêje jîyana min, yan jî, ji vira ha êdî tu loma ji min neke!...”

Eş, zikê herdu keçikên xwe têr dike û wan dike xewê. Di guhên wanan da, wek xatir xwastinekê ev gotinên xwe yên dawîyê dike: “Min bibexşînin! Tu halî minî ku ez li ser lingên xwe rawestim nema. Bi vî halî, ez ji we re tiştêkî nikarim bikim û nikarim bibim dayîkek baş. Min bibexşînin xezalên min!” Herdu xwişk ketibûn xewek kûr û şev jî hatibû navçeya şevê. Ji temaşe û hezkirina keçikên xwe, qet têr nedibû. Yek dihîşt, îcar ya din maç dikir û têra dilê xwe bihn dikir.

Di despêka sibê da, ji nav nivînen xwe biderdikeve. Bi awayekî bêdeng deriyê malê vedike û bi lezekê ber bi çiyayê bilind dimeşe. Hildikişe ser zinareki û bi dengêkî bilind wiha diqîre; “Ax feleka xayînê! Qet dilşa nebe û xwe nepesîne. Tore (kevneşop) û neçarîyê ez kirim berdestî te. De bila were vê gavê min rawestîne! Rawestîne ku, em bizanin ka berxkî ye û beran kî ye?” got û xwe ji ser zînê de berjêr avêt.

Jîyana Eşê, ji dengbêjan re bû stran, di bilûra şivanan da jî bû meqameki hêja û qet nehat jibîrkirin.

Şivan û şiv

Heft çeşîd vêsîniya bi şivê

Amedekar: Nuh Ateş

Şivan bê şiv nabe. Ew şivê ne tenê sewa ajotina pêz û xwe parastinê bikar tîne. Ew pê vêsîniya xwe jî heldine. Zûva

ye ku, min dixwest li ser mijara vêsîniya şivanan a di sayê şivê de çend resiman peyda bikim. Îsal rast hat û bû nesîb. Ez û Ehmedê Memoyî Heso tevehev çûn gundê Germikê (Kulu-Konya). Li wir, li perî gund em raste kurê pismamê Ehmed, Resulê Miloyî Huso hatin. Li ber pezê xwe bû. Me jê ra mirazê xwe got û wî jî qebûl kir û li gora xwaztina me, heft çeşîdên vêsîniya bi şiv bi me nimandin û me jî resimê wî helna kamerayê. Aniha wan pêşkêşî xwendevanên Bîrnebûnê dikim.

Peze şivên î têr e, kêfe şivên li ci ye.
"Şiva min piştbaziya min e."

Şivani bê şiv nabe.

Şivan, dema sohberê.

"Şiva min sileha min e."

Şivan î xweş xweş li pezê xwe dinêre.

"Şiva min hebûna min e."

"Pez î bi durket, ez divê herim."

Kulîlka çiya

Xopana zivistanê
Her derek xemiland
Mayî di bin Berfê da
Lê ez ne li cem te...
Bawer bike kulîlka min
Ez jî di nav nivinan da cemidim.

Li ber Rebî gerîyam
Were Bihar!
Were me azad bike...
Çi ye ewqas zulm?
Ji ser me rake
Piçek sivik bike

Paşê dengê peyda bû
Ne xêr!
Wek fermo bû.

Hewla min a bêhêvî
Ax! Kor bibim ez Gulê
Negêhiştim çihê te
Çiya û banî lerizîn
Bi bang û qîrîna te.

Disa, dirêjî ezmanan bûm
Lê, tiştek nehat guhêrîn
Piştî çûyîna te.
Çi bikim Kulîlka min?
Nebihîst Rebî,
Nebihîst, hewara min û te

Mam Recall

Hatim ji bîrkirin

Wextekê ez şîrîn bûm
Navê min Recall
Wekî çem û kanî bûm
Ava min zelal

Hêdî hêdî mezin bûm
Wek her zarokan
Berê bihar, payîz hat
Paşê zivistan

Min gelek heval girtin
Ji nav gel û xortan
Li mal mîna bilbilan
Li der bêziman

Paşê eşkek peyda bû
Piştî bîst salan
Ew çi keçek bedew bû
Ala Kurdistan

Êdî ji welat dûr im
Naşê mî bifikirim
Wek koçberên nênasîn
Hatim ji bîrkirin.

Mam Recall

DÎROKA RÛREŞ Û EZ

Xizan Şîlan

ey cîhana ker û kor
ey dîroka rûreş
ji ber hovîtiya we
çûkên asîmanan reş girêdan
stêrkên şevên sayî
rondikan dibarînin
miriyên goristanên lal
bî xwe hesiyan
barana demsalên kesk
xemgîn dibare
bilbilê dengxweş
di awaza xwe de fetisî
movikên pişta êvarên mesûm
şikestin
ba û bagerê serî hildan
ji ber hesûdî û hîleyên we
dikim hawar û gazî
û ber bî çolistanên تنها ve
dibezîm
ma çima tu ewqas xêrnexwaz î
ma tu canbaz î
li ser axa min difirî
û bi qedera min dileyizî
li kolanên rojavaya dil
parçeyên goştê laşê min
nale nal in
ey cîhana bêwijdan
min pir êş
di malzaroka heyaman de
kevn kirin

bibihîzin
qêrîna giyanê zarokên rojê
bibihîzin
feryada keç û xortên nav agir
bibihîzin
dengvedena şikeftên zinaran
ez ê
şeweta kezêb û bedena xwe
bi henasa xwe ya germ
vemirînim
ji pêsirên demê
hêviyên keskesor
bimijim
li ber dîwarê xeyalên xemkêş
tevna dilovaniyê bihûnim
bi berxwedana şervanan
sirûdên serkeftinê
bistrênim
li meydana azadiyê
govenda şadiyê
bigerînim
bêhna çiçekên rengîn
li ser sînga welatê şaristaniyê
belav bikim
û ava jiyaneke bextewar
dî navbera sînorên qelişî re
biherikînim
hezar silavan
ji giyanê pakrewanên xwe re
hezar silavan
ji mêrxasên xwe re
bişînim

2013-08-10

Stockholm

ez

li nav kolan û kuçên
bajêr geriyam
sîya min xûya nedikir
dengên pêkên min vedigeriyan
stêrka ku agir li pê
ji ezman da herikî
cavên min li feqan digeriyan
li nav zinaran
darên sêvan gul vekiri bûn
min porê xwe li ber neynikên
gulan şê kir
û
li ser pêlên okyanûsan sîwar bûm
û
derketim ser rê

Seyfi Doğan

Helbest – werger
Ji kesekî hezkirî ra

Lara-Sophie Milagro*
wergera ji almanî: Nuh Ateş

li yadiya dûr bim ez
ku lê tiştekek bi min ne biguman
ku lê bajar bêbaldarî û nêz
ji jur da li min dinihêre
ku lê ez bi cadeyan da diherim bilez
û nizamim – ku va herim?
ku lê qet darek naxwaze û dike naz
ku ji min ra bibêhe ez î giring im....,

ku lê ger rahênim kîtebekê ez
û bixwazim wê bixwînim
xwe venake ji min ra qet yek rêz
peyv dimên neliv û ketum
ku lê ez devê xwe vekim eger
sewa ku xwe bidim nasandin
nav, rengdêr, lêker
li ber heldinin....,

ku lê ez herim derekê
bêzar dibe sohbet
û gava xew bi bîra min tê
tiştekek dike vîngevîng bi dengekî huskut
û ku ez dihêm her kîngê
Şew zûva radibirt
û ku ez rûnim ferik nake li ku derê
min şaş çih digirt
ku lê li nav keriyêk insan

*Lara-Sophie Milagro alman e, li Berlînê hatiye dinyayê û zanyariya artistiyê û denbêjiyê xwendiyê. Di beşên şano û filîm da kar kiriye. Min ew bi minesebeta parçeyê şano yê bi navê, „Satoe – Gesegnete Heimat“ yê ku ez jî wekî aktor tê da xwedîyê rolekê me, nas kir. Ji aliyê berhemên nivîskî da jî jineke jîr û jêhatî ye. Ev helbesta wê pir çû xwaşa min, lewma min ew, bi îcazeyê wê, wergerande kurdî.

kesek min nas nake
û yê ku nas tê bi min
bi lez xwe badide dihere
ku lê seet ger ez wê bipirsim ka çendin
tim dibê pîr dereng e!
ku lê rêya ku ez pêda diherim, wey li min
pêya min red dike

war ew e: hêskirina zimên
ne tenê di wî gihêştin
war ew e: bi rêyên nas da
binaşîn çûyîn
war ew e: bîranîn
dosyên min bixwe
rêgeh, xanî, dar, însan
dosyên min bixwe
war: ew ne sirûd e
ne destê dayî ser dil
ne sond, hev girtinên ebedî
sond dixwim berve ezmên
kerekterê gelê xwe
ne pîr nêzikî yekî be
na eger ew pê nas be, berî gîştê
ew ê bihê kivşkirin...

war ew e: bihêyî naskirin
ku meriv nexwaze jî
war ew e: aîdêbûn
bêdeng yan bi qîrî
war: li wir û li vir û li dera han
dikane li her derê be
û tu li ku derê bibî
cîhwarê min ew e....,

ku war li te bibe yad :
ez ê lêxim û herim li kêleka te.

SOHBETÊN MAMÊ (1)

Mam Recall

Mistefa yê sêyemin

Her çiqas dayikên me cuda bin jî, ew him xwenga me ya mezin û him jî wek dayika me ye. Bavê min rehmetî, zewaca xwe ya siftê bi dotmama xwe re kiriye. Ji dotmama bavê min tenê keçikek (xwenga min Havva) dibe. Dema dayika wê digihêje rehma Xwedê, ew hina di qûndaxê da û zarokek bûye. Dapîra wê, ew li gundeki tirkan mezin kiriye. Ji ber wê yekê; ziman, dîtîna û bawerîya wê ji ya me cudatir e.

Sala borî, ez sê caran çûbûm serdana xwenga xwê. Di her carekê da, bi awayeki cuda û dilvekiri pêşwaziya min dikir. Li hemberî min runişt û di hundirê çavên min de, ev gotina xwe kiribû:

“Di jiyana min da, tenê sê Mistefa hene. Yê yekemin; Mihemmed Mistefa ye. (û destê xwe dida ser dilê xwe) Yê duyemin; Mistefa Kemal e. (wek kurdên me yên kemalist, bi awayeki korbawerî qal dikir) Yê sêyemin jî; birayê min Mistefa ye.” (ew bêbexta jî, ez bûm)

Jiyana xwenga min, ne tenê wek çîrokek balkêş e. Jiyana wê, ji bo sedema asîmilasyon û windabûyîna

zarokên kurdan, mînakek giring û watedar e jî. Û bêguman di pirtûka min da, jiyana wê bi awayeki vekirî dê cih bigire û were nivîsandin.

Li wan hewdudîtînan, me bi zimanê tirkî qala bûyerên gelek balkêş kiribû. Ev diyalogê li jêr, ji wan yek e:

Xwişkê! Ez baş dizanim ku; tu jînek ezîz û bêguneh î. Eger li hêla din bihuşt (cenet) heye, tu ya bêpîrs li wira bi cih û war bibî. Lê ez tiştêkî pir meraq dikim. Ez karim bersiva wê meraqê xwe ji te bipîrsim?

-Helbet dikarî bipîrsî, keremke birayê min.

Di dilê te da sê Mistefa hene, ne wisa?

-Erê, sê Mistefa hene.

Yek ji wan ereb, yek tirk û yê dawîyê jî kurd e.

-Erê, rast e!... (û di ber xwe da dikenîya)

Ya ku ez meraq dikim; em bibên tu bêpîrs şandin bihuştê. Lê Xwedê neke; ez û Mistefa yên din jî avêtin binîyê cehnimê. Û ji hêla berpîrsyarên Xwedê da, nameyek wiha ji te re were û bibên:

“Havva Xan

Tu jinek wek melayîket (ferîşte) bûyî û lewma Xwedê bi bihuştêya xwe tu xelatkirî. Ji hêla me da baş tê zanîn ku; di dilê te da sê Mistefa yên bi qîmet hene. Ew niha di cîheki xirab da dijîn û hesabê emelê xwe didin. Em dixwazin ji wan Mistefan, yekî li wira bihêlin û herdu yên din ji bona xatirê te azad bikin. Û bişînin cem te ku; bila li bihuştê bibin heval û ciranên te.

Havva xan, ji bo naveroka vê fermanê baş bifikire û hetanî sibehê biryara xwe ya dawîyê bide me.

Em bi navê Xwedê ezîm û şan; slav û rûmetîyên xwe pêşkêşî cenabê we dikin.”

Wê gavê; sûretê xwişka min zû bi zû reng diguhêrand...

Û heneka min, di dilê wê da wek rastîyekê dihatibû nirxandin. Bêguman min baş dizanibû ku, Mihemed Mistefayê bi ser bikeve. Lê hemî xîret û armanca min, ji bo Mistefa Kemal bû. Ez bawer im, wê gavê xwişka min jî wek min difikirî. Û lewma wek di navbera min û Mistefayê Selanikî da diçû û dihat. Piştî demek qut, bi awayekî bixwe ewle wiha bersiv dayîbû min:

-Xwezî bihuşt bibe qismetî me û em her çar li cem hevdu bijîn. Û xwezî ez liwir ji we re bibim xizmetkar.

Xwişka min! Ne tenê ez, berpirs-yarên Xwedê jî li benda biryara te ne. Ji kerema xwe re Mistefayeki bihêle û navî du Mistefan hilde.

-Ez çawa hildim birayê min! Em ji bo çi pexamberî Xwedê û rêberî vî welatî diavêjin cehnimê? Qet tişteki wusa dikare biqewime? Eger Xwedê guh bide ser van axaftinên me, wel-leh ew dê pir aciz bibe. Em qala tişteki din bikin ez qurban!

Xwişka delal! Ez fêrî bersiva pirsê xwe bûm. Êdî êskere bû ku; “ez bi rastî Mistefa yê sêyemin im” û di binê cehnimê da mam. Bila canê te saxbe!

Şîretek Mûsewî

Li sala 1987 an, li bajarê Antalyayê di keştîyê da me qehwe vedixwar. Wê rojê, mêvanê min kaleki mûsewî bû. Mijara me li ser rewşa Kurdistan û Kurdistanê bû. Mêvên, berçavk ji çavên xwe yên şîn derxist û bi dest-mala xwe ya spî, çav û rûyên xwe paqîj kirin.

Paşê, bi zimanê tirki wiha digot:

“Kürtlerin durumuna acıyor, çok üzülüyorum evlat! Sizleri dört aslanın arasında kalmış, çaresiz ve umutsuz bir ceylana benzetiyorum. Gayret ve çabalarınız güzel de, lakin bu durumunuz sonucu değiştirmez. Çünkü siz

birbirinizi sevmiyor, birbirinize güvenmiyorsunuz. Bana göre bu yüzden başarılı olamıyorsunuz. Sizleri çetin ve zahmetli günler bekliyor. Ne diyeyim, Tanrı yardımcınız olsun!'

Wate ya axaftina mêvên:

"Ez ji bona rewşa kurdan, pir dilêş û xemgîn im lawo! Ez, we wek xeza-
lek di navbera çar şêran da neçar û
bêhêvî mayî dibînim. Hewl û xiretên
we baş û balkêş in. Lê ew rewş, nikare
encamê biguhêrîne. Ji ber ku, hezkirin
û bawerîya we bi hevdu re tune ye. Li
gora dîtina min, hûn lewma biserna-
kevin. Û di pêşeroja we da, jîyanek dij-
war û bi zehmet xuya dike. Çi bibêm,
bila Xwedê arîkarîya we bike!'"

* * *

Erê, gotinên kalê hemî rast bûn.
Lê disa jî, min ji dilda nedixwast
qebûl bikim. Lewma şeytanê kor
ketîbû hundirê min û wiha digot:

"Gelo tu hîn çî disekinî lo, rabe
vî kalî himbêz bike û biavêje deryayê,
bila ji masîyên birçî û xizan re, bibe
xwarinek bi taybet."

Piştî demek qut, merhemeta dilê
min bi serket û şeytan jî bi dûrket.

Tevî kuxikek ziha, min wiha ber-
siv dayîbû kalê:

"Sevgili ağabeyim, tüm söyledikle-
rin doğru da lakin kürtler eski kürtler
değil. Tanrıya şükürler olsun ki, uyan-
dık artık. Bu özgürlük rüzgarının kar-

*şısında, hiç bir aslan tutunamaz. Siz
yahudiler ki, yüz yıllar sonra ecdadını-
za ait topraklara geri dönüp ülke kur-
dunuz, bizde pekala kurarız. Üstelik
biz daha avantajlıyız. Zira halen dağ-
larımızda yaşıyoruz. Sizler gibi korku-
ya kapılıp yabancı ülkelere kaçmadık."*

Wate ya axaftina min:

"Kekê hêja, hemî gotinên te rast
in. Lê kurd ne kurdê berê ne. Sipas
bo Xwedê, em jî êdî hişyar bûn. Li
hemberî vî bahozî azadiyê, qet tu şêr
nikarin rawestin. Hûn yahûdîyên ku,
piştî sedan salan veşerîyan ser axa bav
û kalên xwe û we welatê xwe ava kir,
em jî dikarin ava bikin. Bi serde hîn
avantajên me hene. Ji ber ku, em hîna
li çiyayên xwe dijîn. Em wek we, ji
ber tirsê nerevîyan welatên bîyanî."

Mêvanê min, bi rûmetek herî me-
zin guhdarî li min dikir. Paşê, di navbe-
ra min û mêvên da bédengiyek qewimî.
Wek li hemberî min qet tukes tune bû.
Wek ez bi tena serê xwe, di hundirê
deryayê da winda bûm. Wê gavê, hemî
hêvîyên min bûbûn wek kevokên spî
û yek bi yek ji dilê min derdîketin û
berbi esman difirîyan. Û ez jî bûbûm,
temaşevanê hêvîyên xwe yên bêhêvî.

Paşê, dîtinek balkêş bala min di-
kişand...

Gelo, esman û derya ewqas nêziki
hevdû xuya dikirin ku, wek Mem û
Zîn ji nûve gîhaştibûn hevdû.

Ez bi dengê mêvên hişyar bûm.

Gelo, mirovekî çiqas ters e lo?

Nehêşt, ez têra dilê xwe, temaşeyî hevdudîtina Memê û Zînê bikim. Şeytanê nalet, disa li derûdora min boçik badikir û peyvên xwe yên berê dubare dikirin.

Mêvanê min, wiha berdewarî axaftina xwe dikir û digot:

“Bak evlat! Bizim anlayış ve geleneklerimize göre; kişi ‘ben museviyim’ dedikten sonra başka soru sormayız. Artık o kişinin insanımız olduğunu bilir, kendisini baştacı ederiz. Lakin siz kürtler böyle değilsiniz. Her şeyi ince ince sorar, ona göre değerlendirip, karar verirsiniz.

Örneğin:

Adın nedir?

Nerelisin?

Hangi köy, hangi aşirettensin?

Nereden geliyor, ne iş yapıyorsun?

Sunni mi, alevi misin?

Buna benzer aslı astarı olmayan onlarca soru sorar, kişiye aşiret, ya da, dinine göre kıymet verirsiniz. Bunları terkedin ve birbirinizi sevin evlat. Ne zaman birbirinizi severseniz, o zaman istediklerinizin hepsini elde edebilirsiniz. Yoksa, daha evvel dediğim gibi durumunuz hiç hoş gözüküyor. Ha, seni de çok sevdim evlat. Bir kaç saat tir izliyorum. İnsanlara zevkle hizmet ediyorsun. Kaptanlığını da çok beğeni-

yorum. Kahven ve sohbetin için teşekkürler!”

Wate ya axaftina mêvên:

"Binêre lawo! Li gora têgîhaştin û kevneşopiyên me, eger kesek bibê ‘‘ez mûsewî me’’ êdî em nikarin pîrsek din ji wî kesî bipîrsin. Em dê bizanin ku ew kesa gelê me ye. Û em dê wî kesî bikin taca serê xwe. Lê hûn kurd ne wisa ne. Her tişteki hûrik hûrik dipîrsin û li gora wê dinîrxînin û biryara xwe didin.

Wek mînak:

Navê te çiye?

Tu ji kuderê yî?

Ji kîjan gund, ji kîjan eşîrê yî?

Ji kuderê têtî, çi karî diki?

Sûnnî, an elewî yî?

Pîrsên wiha yên wek bêbinyat dipîrsin û li gora eşîr û dînê wî kesî rûmetê didin. Êdî vana bihêlin û ji hevdû hezbikin lawo. We kîngê ji hevdû hezkir, hûn hîngê dikarin xwastinên xwe bidest xwe bixînin. Yan jî, wek min berê jî gotîbû rewşa we qet baş xuya nake. Ha, min ji te jî pîr hezkir lawo. Çend seet in ez temaşeyî te dikim. Tu ji dilda xizmetî mirovan dikî. Bi qaptanîya te jî pîr qayil bûm. Ji bo qehwe û axaftina te jî gelek sipas!"

Mêvanê min, hêdî hêdî rabû serxwe, çû li bin sîwanê rûnişt û dest bi pirtûk xwendinê kir.

Min jî, li Mem û Zînê temaşe dikir...

Gelê Kurd bi dol, zirne û defên xwe, pêşwazîya Memê û Zînê dikirin. Xelekên govendê ewqas zû pêkhatibûn ku, mirov nedikarîbû wan xelekên bihêjmarîne. Kurdan, di destên şêhid û mezinên xwe da bi govend kişandinê, wek wateya wê rojê pîroz dikirin. Rewş û dîmena rêxistinê baş û balkêş xuya dikir. Tililîya delalan wek ewr didirandin. Ji ber sedem û tesîra dengê wan, him kevok vedigerîyan û him jî, ji esman pel dibarîyan.

Erê, wê gavê wek ji hêla Xudêda pel dibarîyan...

Pelên gulên...

Gulên kesk, gulên sor û zer...

Hêdî hêdî dihatibûn xwarê...

Û yek bi yek dadiniştin ser milên Zînê, Leyla, Bêrîvan û Bêrîtanan...

Şal û şepik, xeftan û fistanên gelê min, bi pelê gulên rengîn dihatibûn xemilandin.

Û kevokên spî, ji dilê min merhemet pars dikir û lêborîn dixwastin.

Bi firîn û lîstikên xwe, wek poşmanbûyîna xwe dianîbûn zimên.

Û ji nûve carek din diketin dilê min...

Îcar bênavber, daîm û ebedî!

Moşengêrê me (Makînevan) Hemdi, li bogira min rawestîya û wiha digot:

“Hayırdır, ne oldu Kaptan? Deniz aynı deniz, orman aynı orman be bira-der! Yani her şey her günkü gibi yerinde duruyor. Kaç saattir aynı manzaralara boş boş bakıp duruyorsun. Haydi kendine gel, gitmek için yolcular da, biz de hazırız.”

Wate:

Xêr e, çi qewimî qaptan? Gelo derya heman derya, daristan heman daristan e. Ango her tiştek wek her roj di şûna xwe da ye. Çend seet in tu temaşeyî heman dîmenan diki. Divê tu êdî hişyar bibî. Ji bo çûyîne em jî, rêwî jî amede ne.

Bi dengê Hemdî, hemî xiyalên min hatibûn hilweşandin. Ji hêlekê da kalê mûsewî, ji hêla din moşengêr Hemdî û ji aliyê din ve, şeytanê kor. Û bi neçarî dirêji Xwedê bûbûm.

Rebîyê min! Sebrek mezin keremke. Van her sê jîndarên te, roja min tarûmar kirin. Yan min ji van bi dûrbixîne, yan jî biparêze!

Edî em vedigerîyan Antalyayê...

Mîn him karê xwe dikir û him jî temaşeyî mêvanan. Wê gavê, şîretvanê min ji nevíya xwe hezdikir. Min jî, di aqilê xwe da şîretên wî dubare dikirin.

“Êdî vana bihêlin û ji hevdu hezbikin lawo! We kîngê ji hevdu hezkir, hûn hîngê dikarin hemî daxwazên xwe bidest xwe bixînin.”

Mînakên yekemîn çîrokên zarokan ên bi kurdî hatine nivîsandin û lêkolîna wan a ji aliyê naverok û şêweyê ve

Meral Solmaz
Werger: Yasin Duman

Kurtebir

Armanca vê xebatê ev e ku mînakên yekemîn çîrokên zarokan ên ku bi kurdî hatine nivîsandin, lêkole û diyar bike ka, li gorî pirtûkên zarokan, asta têrkeriya wan a şêweyî û naverokî, di kîjan radeyê de ye. Di vî warî de, şeş heb pirtûkên zarokan ên bi kurdî ji aliyê taybetiyên naverok û şêweyê ve hatine lêkolîn û nixandina wan a naverokê hatiye kirin. Di encama lêkolînê de hat respîtkirin ku ev pirtûk ji aliyê resimandin û şêweyê ve qels dimînin, hinek ji wan ne perwerdekar in û hewl didin fikrên îdeolojîk hîn bikin. Lê dîsa jî, hinek ji wan perwerdekar in, li gorî zarokan in û hêmanên çandî dihewînin.

Peyvên lêkolînê:

- wêjeya zarokan a bi kurdî,
- çîroka zarokan a bi kurdî,
- taybetiyên şêweyî,
- taybetiyên naverokî.

Destpêk

Saziyên têkildarî perwerdehiya bi zimanê kurdî diviya ji damezirandina Tirkîyeyê heta niha hebûya lê ev yek di salên dawî de pêk hat û ketin faliyetê. Her çiqas qadên xebatê ên saziyên bi vî rengî yên ku di bin zanîngehan de cih digirin, hîna têrê neke jî ev rewş li Tirkîyeyê rê li ber xebatên akademîk ên têkildarî zimanê kurdî vekirîye. Tê gotin ku hejmarên wan zanîngehan dê zêdetir bibe. Di hinek ji wan de di beşên Ziman û Wêjeya Kurdî de li ser kurdî tez hatine nivîsandin û xebatên cur bi cur bi awayekî akademîk hatine meşandin. Her çiqas di wan xebatan de li ser wêjeya zarokan a bi kurdî tiştek nehatibe kirin jî di programa lîsansa bilind a Ziman û Wêjeya Kurdî ya Zanîngeha Mardin Artukluyê de, dersa “Wêjeya Zarokan a bi Kurdî” tê dayîn. Bi vê yekê, ji bo wêjeya zarokan a bi kurdî, qadeke akademîk vebûye û di vî warî de derfetek çêbûye ji bo gihandi-

na nivîskarên nû yên ku dê bikaribin pirtûkên hemdem ên zarokan binivîsin.

Wêjeya zarokan a bi kurdî, ji bo gihandin û danasîna wêjevanên kurd ên di pêşerojê de dê deng vedin, qadeke girîng e û divê bê bipêşxistin. Güler (1992) dibêje ku eger îro berhemeke wêjeya tirkî bi nav û deng nebûye di cihanê de, sedema vê ev e ku wêjeya zarokan qels maye. Heman rewş ji bo hemû zimanan derbas dibe. Îro li ber pêşdeçûna wêjeya zarokan a bi kurdî, pirsgirêkên gelek dijwartir hene. Wek mînak, zimanê kurdî hîna jî di dibistanan de wek zimanê perwerdehiyê de nayê bikaranîn. Qanûna bingehîn a 1982'yan bi xala 42an vê derfetê asteng dike. Di sala 1995'an de, Tîrkiyeyê îmze avêtiye bin Muqaweleya Mafên Zarokan a Neteweyên Yekbûyî, lê belê îhtiraza xwe nîşanî xalên 17, 29 û 30an ên derbarê perwerdehî, çand û zimanê dayikê de ne, daye.

Zimanê kurdî bi salan bi zext û qedexeyan re rû bi rû maye. Lê dîsa jî li ber xwe daye û hebûna xwe berdewam kiriye. Li Tîrkiyeyê, ji bo vê jî sazîyên wek Enstîtuya Kurdî, komele û şaredariyên herêmî xebatên bi zimanê kurdî çap kirine. Di salên dawî de, hejmeta pirtûkên zarokan ên ji aliyê weşanxaneyên taybet ve

tên çapkirin, her diçe zêdetir dibe. Armanca vê nivîsê ev e ku navero-ka mînakên yekem ên çîrokên zarokan derxîne holê û bo pêşdexistina wêfên pirtûkên zarokan, ji weşanger û nivîskarên re pêşniyaran bike û agahiyan pêşkêş bike.

Lêgerîna lîteraturê

Ji bo ku têgeha 'wêjeya zarokan' baştir bê famkirin, divê em terîfa zarokê bikin. Zarok, kesên keç an jî law ên temenê wan di navbera serdema pitikî û kamiliyê de ne (Yalçın û Aktaş, 2008). Her çiqas nîqaşên 'gelo wêjeya zarokan mileke cûda ya wêjeyê ye?' berdewam dike jî, îro wêjeya zarokan wek qadeke cuda xwe bi pêş de dibe. Li gorî Severê (2008) "*Wêjeya zarokan, di merhaleya dema pêşîn a zarokatîyê de deşt pê dike û heta kamîlbûnê dewam dike û wek berhemên ku li gorî asta geşedana ziman û têgihîştina zarokan, bi hêmanên zimani û dîtbarî yên xwedîyê wêfêke hunerî ne, cîhana wan a hestî û ramanî dewlementir dikin, tînan binavkirin*" (r. 17).

Bingeha sedemên ku têgeha wêjeya zarokan derxistine holê, ne ew qas kevn e. Ji bo peydabûna wêjeya zarokan, em dikarin du sedeman destnîşan bikin: peydabûna çapsazîyê (metbeyê) û xebatên li ser

pedagogiyê (Çılgin, 2007). Wêjeya zarokan, bi qebûlkirina cudahiya di navbera rastiya zarokan û nêrîna wan a li ser cîhanê û rastiya mezinan û nêrîna wan a li ser cîhanê, derketiye holê (Dilidüzgün, 2012).

Ger geşedana wêjeya zarokan bê lêkolîn, dê bê dîtîna ku li hemû derên cîhanê ev pêvajoyên rengêkî nêzî hev derketine holê. Her çiqas îro agahiyên derbarê zarokan de kêm bin jî, mezin bi awayekî cuda xîtabî zarokan kirine. Lorik, çîrok û berhemên din ên wêjeya devkî berhemên yekem in ku xîtabî zarokan dikin. Bi belavbûna çapsaziyê hejmara pirtûkan zêde bûye, berhemên wêjeya devkî hatine berhevkirin û çapkirin, û zarok jî nav pirtûkên ku mezin dixwînin, pirtûkên jî bo wan guncav in, bijartîne. Di destpêka sedsala 20an de, têgeha wêjeya zarokan wek şewaza vegotinê û hestiyariya zarokan hatîye bikaranîn (Şimşek, Arslan, Yakar, 2012). Bi pêkhatinên di jiyana civakî û aborî de, fikra 'divê hemû zextên li ser zarokan bînin rakirin' derket holê û her wiha bi pirtûkên ku bi bandora tevgerên xwendekaran ên piştî 1968'ê hatibûn nivîsandin, destnîşan dikir ku zarok xwediyê azadiyê ne (Dilidüzgün, 2012).

Geşedana wêjeya zarokan a li Tirkîyeyê, dişibe ya mînakên din ên cîhanê. Di destpêkê de, xwe bi berhemên devkî bi rê birîye. Lêbelê, di salên dawî de berhemên xwedî wesf derxistîye pêş me. Gülerüz diyar dike ku wêjeya zarokan di dema tazmînatê de, bi wergerên ji rojavayê dest pê kiriye. Piştî ku sala 1979, wek sala navnetewî ya zarokan hat qebulkirin, hejmara xebat û weşanên li ser zarok û wêjeya wan zêde bû (Oğuzkan, 2006).

Ji bo wêjeya zarokan, têgeha 'li gorî zarokan' xaleke pir girîng e. Hestiyariya zarokî ev e ku kesek bikaribe cîhanê bi çavên zarokan bibîne, bi têgihîştina wan fêm bike û îtîza bike (Akşehirli, 2011). Ji bo ku fikrên xwe empoze bikin, mezin her demê pirtûkên zarokan wekî navgînekê bi kar anîne. Gürel (1992) diyar dike ku ji ber ku dewlet teşe didê, divê geşedana zarokan a di gelek waran de, bi pergala dewletê bê analîzkirin. Îro li seranserê cîhanê, pirtûkên zarok û mezinan li gorî daxwaza civakê digihînin û di weşangeriyê de rola qezenca bazirganiyê dilîzin (Çılgin, 2007).

Beriya ku em çav li geşedana wêjeya zarokan a bi kurdî bigerînin, hewce ye em li rewşa wêjeya kurdî binêrin. Li gorî Uzun (2007), ji ber şertên tê de wêjeya kurdî di sînorên

windabûnê de ye û bi taybetî jî ji salên beriya sedsala 20'emîn heta parçebûna Kurdistanê piştî nivîskarên hêja gihiştin, di encama polîtîkayên dewletê yê zordest, qedexekar û tuneker, em nikarin neheqiyê bikin û wêjeya kurdî -ku nebûye xwediyê dewletan, saziyan an jî enstîtuyan- bi wêjeya welatên din bidin ber hev. Xebatên li ser kurdîyê, piştî avabûna Komara Tirkiyeyê li rastî gelek astengiyên hatine, lê di 1980'yan heta Cûntaya 1980'yan dewam kirine, ji 1980'an heta 1990'an xebat li Ewropayê meşiyane, bi berxwedana gel a girseyî qedexeyên li ser kurdî rabûne û ev xebat hatine weşandin; Navenda Çanda Mezopotamyayê, Kürt-Kav, Enstîtuya Kurdî hatine avakirin û xebatên girîng ên derbarê zimanê kurdî û perwerdehiyê de hatine meşandin (Tan, 2012). Di salên dawî de, xebatên têkildarî zimanê kurdî zêdetir bûne. Di Zanîngeha Artukluyê ya Mêrdînê û hin zanîngehên din de, di beşên Kurdolojiyê de, ji bo zimanê kurdî qadeke akademîk vebûye. Di van xebatan de, helbet rola weşanxaneyên ku pirtûkên bi kurdî çap dikin, mezin e.

Dema em li wêjeya zarokan a bi kurdî dinêrin, em dibînin ku xebatên di vî warî de, wek li her derê cihanê,

sûdê jî wêjeya devkî digire. Zinar (2011) di vî warî de wiha dibêje: "Di lêkolîna xwe ya ku 12 sal dewam kiriyê de, ez gihiştim 1.710

berhemên folklorîk. Piraniya wan, di berhema min a bi navê *Xwençeyê* de hatin weşandin. Ji wan 370 heb, çirok in. ji sedan zêdetir fêbl in û piraniya wan jî ji bo zarokan hatine nivîsandin" (r.61). Xebatên li ser wêjeya kurdî çiqas zêdetir bin, dê ew qas berhem derkevin holê. Agahiyên me yê derbarê wêjeya kurdî de, hîna jî sînordar in. Wêjeya kurdî ne tenê wêjeya kurdên li Tirkiyeyê ye. Ya kurdên li Iraq, Sûriye, Îran û hemû kurdên li çar aliyên cihanê ye. Zehmet e ku em xebatên wisa bikin ku bi awayekî fireh li wêjeya kurdî binêrin. Pertevev (2011) diyar dike ku ferhenga kurdî-erebî ya "Nûbihara Biçûkan" (1863) a Ehmedê Xanî, ku bi awayekî pedagojîk û dîdaktîk hatiye nivîsandin, û ferhenga kurdî-farîsî ya "Mîrsad-ûl Etfal" (1912) a Mihe-med Kerbelayê Axtepevî, ku bi awayekî manzum hatiye nivîsandin, di wêjeya zarokan a bi kurdî berhemên herî girîng in. Yıldırım (2008) diyar dike ku Nûbihara Biçûkan a Ehmedê Xanî, li gorî rêbazên hînbûne hatiye nivîsandin û bi salan di medreseyên kurdan de wek pirtûka dersê hatiye

xwendin û her wiha ferhenga yekem a didaktîk e ji bo perwerhediya zimanê kurdî. Ev berhem di sedsala 17an de derketiye ku vê demê hê zarok wekî zindiyeke cuda nedihat hesabandin. Bo vê yekê, em dikarin bibêjin ku hebûna ferhengeke pedagojîk û didaktîk, di nav ên welat û zimanên din de girîngiya wêjeya zarokan a bi kurdî nîşan dide.

Heke em li rewşa îroyîn a wêjeya zarokan a bi kurdî binêrin, em ê bibînin ku sedemên li ber pêşdeçûn û domandina wêjeya kurdî, di heman demê de sedemên berastengbûna xebatên li ser wêjeya vî zimanî ne. Özmen (2010) diyar dike ku APEC, saziya yekem e ku bi weşanên kurdî yê ji bo zarokan, li Stockholmê nêzî 20 sal in xebatên xwe bi îstikrar didomînin. Helwestên zordest û qedexeker ên li ser zimanê kurdî yê piştî Komariyê, mecbur hiştiye ku xebatên têkildarî zimanê kurdî li Ewropayê bîn meşandin. Xebatên li ser weşanên wêjeya zarokan ên nivîskarên kurd ên li Swêdê cihekî girîng digirin. Li Tirkîyeyê, xebatên bi vî rengî zêdetir ji aliyê komele û saziyên ku bi hînkirina zimanê kurdî mijûl dibin ve hatine amadekirin. Di salên dawî de, weşanxaneyên taybet ên ku weşanên bi kurdî diweşînin, rê li ber weşandina pirtûkên

zarokan jî vekirine. Li gorî Mîran Janbar, ê ku editore pirtûkên zarokan ên Weşanên Lîsê ye, (2010) zarokên kurd travma û boraneke civakî dijîn, şer û şidet ruhê zarokan ji holê radi-kin û Janbar (2010) diyar dike ku nivîskariya pirtûkên zarokan bi pêş de naçe, xebatên akademîk nayên kirin, weşanên zarokan bi pirsgrêkên mezinan û xeletiyên teknîkî tije ne û ji pedagojiyê dûr in.

Di weşanên zarokan de, hin hêmanên bingehîn hene. Oğuzkan (2006) diyar dike ku hêmanên wek kêrhatibûna pirtûkên zarokan, taybetiyên saxlemî û baldariyê, naveroka ku qîmeta hunerî, perwerdehî û hîndariyê ya pirtûkan diyar dike, di encama lêkolîn û sepanên berbelav de hatine peyda kirin û divê pirtûkên zarokan li gorî wan taybetiyan bîn amadekirin. Taybetiyên şeweyî û naverokî yê ku divê di pirtûkên zarokan de hebin, ji çavkaniyên Oğuzkan(2006), Sever (2008, 2013), Gülleryüz (2003), Yalçın ve Aytaş(2008), Civaroğlu (2000), Şimşek (2012), Çılgın(2007) hatine berhev kirin.

Taybetiyên şeweyî

Mezinahî (Ebadên Pirtûkan):

Zarok hê di temeneke biçûk de, ji pirtûkên bi ebadên cuda hez dikin lê

belê ji bo ku di dema dibistana seretayî de hînî avakirina pirtûkxaneyekê bibin, zêdetir pirtûkên bi heman ebadan tê tercîhkirin. Pirtûkên 16x23 cm wek ebadên normal tînin qebûlînin. Pirtûkên zarokan divê ne ew qas mezin û giran bibin ku zarok bikaribin bi kar bînin.

Cureyê Kaxizê:

Kaxiza pirtûkên zarokan divê wisa bin ku zû neçire, qahîm û biqalîte be û çavên xwendevanan neêşîne.

Sazûmana rûpelê (Mîzanpaj):

Divê ahengek di navbera resm, wêne, nivîs, hejmar û hwd. de hebe. Ji bo xwendekarên dibistana seretayî divê paragraf kurt bin û valahiyeke gunçaw li aliyên rûpelan hebe.

Tîp (Herf):

Ji bo rehetiya xwendîna pirtûkan, puntoyên herfan (mezinahiya herfan) gelekî girîng in. Em dikarin ji bo zarokên hê dest bi dibistana pêşîn nekirine 20-24 punto, yê di pola 1, 2, û 3an de ne, 12 punto û yê di pola 4 û 5' emîn de ne jî, 10 punto bi kar bînin.

Rastnivîs:

Pêşiya ku pirtûkan bişînin çapxaneyan, redaktorên pirtûkan divê xeba-

teke fitoz (tîtiz) bikin. Ji bo ku kesek bi xeletî hîn nebe, divê xeletiyên nivîsandinê werin sererastkirin.

Resm:

Zarokên ku hê nivîsê nas nakin, zêdetir bi resmên di pirtûkan de tiştinan hîn dibin. Piştî naskirina nivîsê jî, divê wênesaz li gorî rastiya zarokan û bi awayekî resen, wêneyên tîkildarî nivîsê xêz bike. Divê resmên xemlîner, ên ku nivîsê rave û temam dikin bi teknîkeke baş di pirtûkan bînin bicîhkirin.

Berg û qapax:

Hêmana yekem a ku bala zarokan dikişîne, qapaxa pirtûkan e. Qapax divê tîkildarî naveroka pirtûkê be û li gorî tîgîhiştina zarokan be. Divê berga pirtûkan saxlem be da ku di demeke kurt de belawela nebe. Ji bo zarokên ku dixwazin pirtûkxaneyê xwe ava bikin, divê li ser piştê pirtûkan jî agahiyên derbarê pirtûkan de hebin

Nasnameya (Kuneya) Pirtûkê:

Divê navê pirtûkê û nivîskara/nivîskarê wê, navê weşanxaneyê ku ew pirtûkê weşandiye di pirtûkê de hebe. Her wiha divê derbarê nivîskarê û kesên ku alîkarî dane amadekirina pirtûkê û numareya wê ya ISBNê jî di pirtûkê de bê dayîn.

Taybetiyên naverokî:

Mijar: Divê di navbera taybetiyên geşedan û pêdiwiyên zarokan û mijarê de ahengek hebe. Mijarên razbêr ên ku zarok dê nekaribin tê bigihijin û ştrove bikin, divê di pirtûkê wan de cih negirin. Awayê ku nivîskar mijarê vedibêje, divê bibe bersiva pêdiwiya zarokan a sêwirandin, fikirîn û kêfxweşiyê. Divê di navbera zimanê vegotinê û naveroka pirtûkê û mijarê de ahengek hebe. Divê hesta meraqê, bi nakokiyên ku li gorî rastiya zarokan in, di asteke bilind de bê girtin.

Tema:

Temayên ku bi mijaran ve derdikevin holê, divê zelal bin da ku bênfêmkirin. Telqînên dîdaktîk ên rasterast ji zarokan re, tînin kirin, di pirtûkên zarokan de zêde nayên xwestin. Pirtûkên zarokan divê nebin amûrên tu îdeolojiyan. Zarok dikarin nîrxên xwe bi têgihîştina xwe ava bike, divê hînkirina nîrxan bi vê riyê çêbe.

Leheng (Karakter):

Zarok xwe bi lehengê/lehenga sereke yê/ya pirtûkê re dikin yek. Lehengên çîrokan divê rastiya mirovan bidin hîskirin. Divê zarok fêm bikin ku guherînen di jiyana lehengê/lehengî de, di encama tîkiliya wê/wî ya bi

bûyerên jiyayî û derdorê de pêk hatine. Lehengên ku diguherin, zêdetir bala zarokan dikişînin. Hejmara lehengên di berheman de divê li gorî temenê zarokan bînin diyarkirin.

Ziman û vegotin:

Zimanê vegotinê yê pirtûkên zarokan, ji bo pêkhatina hişmendî û hestiyariya ziman, hînbûna çanda xwendinê û geşedana bikêriyê roleke pir girîng dilîze. Divê ziman li gorî cihana zarokan a têgihîştin û ziman be. Ev yek di heman demê de, bi serdema geşedana zarokan ve jî girêdayî ye. Vegotin divê safî, zelal û herikbar be. Dirêjiya hevok û paragrafan û hejmara wan divê li gorî temenê zarokan bînin diyarkirin. Divê argo û mecaz neyên bikaranîn.

Fikra bingehîn (peyam):

Hesta esas adî pirtûkan de, tê xwestin ku bi zarokan re bê parvekirin, raman e. Di pirtûkên zarokan de, hest û ramanên cihana zarokan divê di zarokan de hestiyariya jiyana û mirovahiyê pêk bînin.

Derdor:

Tîkiliya lehengan a bi derdora civakî û çandî re divê alîkariya zarokan bike ku zarok tîkiliya di navbera wêje û jiyana de tê bigihije.

Rêbaz

Ji bo komkirin, lêkolîn û şîrovekirina daneyê, rêbaza lêkolînê ya wesfî hatiye bikaranîn. Pirtûkên çîrokan ên ji bo zarokan bi kurdî hatine nivîsandin qada lêkolînê ye. Pirtûk ji weşanxaneyan û *Pirtûkxaneya Zarokan a Astrid Lindgren* hatine temînkirin. Ji bo ku lêkolîn bigihêje armanca xwe, pirtûk hem ji aliyê taybetiyên naverokê hem jî ji aliyê taybetiyên şeweyê ve hatine lêkolîn û nirxandin.

Encam û Şîrove

Ji bo ku bê lêkolîn, şeş heb pirtûkên bi kurdî yên çîrokan ên ji bo zarokan hatin peydekirin. Ev pirtûk mînakên yekem ên çîrokên zarokan in ku di wêjeya kurdî ya zarokan de hatine nivîsandin. Li jêr, li gorî sala çapê hatine rêzkirin:

Rûşen, X.(2004). *Teyrê Xerîb*. Resimandin: Tekîn Firat. Weşanên Nubihar: Stenbol (Çapa yekem).

Janbar, M.(2006). *Azad*. Resimandin: Mahmûd Tekîn. Weşanên Lîs: Amed (Çapa yekem).

Bihar, B.(2008). Sara. Resimandin: Raof Xetîbî. Avagon: Stenbol (Çapa yekem).

Dîndar, Î.(2011). Palûte. Resimandin: Şahîn Tûnç. Weşanên Evrensel: Stenbol (Çapa yekem).

Tilermenî, Y.(2012). Kermêşa

Gerok. Resimandin: Elişêr Avcî. Weşanên Zîbeq: Mêrdîn (Çapa yekem).

Bihar, B.(2013). Şemar û Solên Rengîn. Resimandin: Murat Yapıcı. Weşanên Ava: Enqere (Çapa yekem).

XURŞÎD RÛŞEN - TEYRÊ XERÎB

Di pirtûka *Teyrê Xerîb* de, serpêhatiyên zarokê bi navê Birahîm ê ku diçe nêçîra çûkan, tê vegotin.

Mihemedê Dirêj ji Birahîm re dafîkek çêkiriye. Ji ber ku ev dafîk biçûk e, her carî herî zêde pênc an jî şeş çûkan digire. Ev demeke dirêj e ku Birahîm bi vî karî mijûl dibe û ji ber vê yekê di warê nêçîriyê de bûye zana. Birahîm rojekê çûkeke mezin dibîne ku wî ev çûk beriya niha qet nedîtibû. Ev çûka mezin dikeve dafîkê lê dafîkê jî bi xwe re dibe û difire. Bi vê yekê, hem çûk hem jî dafîk ji destê Birahîm diçin.

Pirtûk derbarê nêçîr û dafîka çûkan de agahiyan dide lê ji ber ku pesnê nêçîra çûkan dide, ne pirtûkeke perwerdekar e. Ji ber vê yekê jî ne pirtûkeke wisa ye ku zarok bixwînin. Lehengê çîrokê, Birahîm, hemû dema xwe bi nêçîra çûkan derbas dike ji ber vê yekê ji mirovan dûr ketiye û her çiqas laşê wî ji germahiya rojê aciz bibe jî ev derdikeve

nêçîra çûkan. Birahîm ne lehengekî wisa ye ku zarok xwe pê re bikin yek.

Resimandina pirtûkê ne baş e. Nivîsên ku bi resman re li ser he-man rûpelê ne, ne têkildarî hev in. Resm bêreng in û ne balkêş in. Ka-xîza rûpelên pirtûkê bêqalîte ye. Fer-henga ku di dawîya pirtûkê de hati-ye nivîsandin, mînak e bo pirtûkên zarokan. Bi ferhengên bi vî rengî, zarok dê çîrokan baştir fêm bikin û hînî zêdetir peyvan bibin.

MÎRAN JANBAR – AZAD

Di pirtûka *Azad* de, çîroka zarokê bi navê Azad ê ku bi pîra xwe re dijî, tê vegotin. Gundê Azad, gundekî tîpîk ê rojhilatê ye. Ji ber ku ev gund nêzî avê ye, li gorî gundên din şîntir e. Azad bavê xwe qet nedîtîye. Diya wî, di ro-jeke bi berf û bahoz de, hê wextê Azad bebik bûye, ew biriye nexweşxaneyê lê careke din venegeriyaye. Elî beriya ku bîqerise ew peyda kiriye û aniye gund. Elî her roj, çîrokên xweş vedibêje zarokan, gelek caran jî şekir û benîştan dide wan. Elî rojekê nayê. Azad û pîra wî li Elî digerin û di riya vege-er de, Elî bi awayekî brîndar peyda dikin. Dema pîra Azad diçe gund ku alîkarî bixwaze, Elî çêlika xezalê ji çenteyê xwe derdixe, dide Azad û jê dixwaze ku ji şikeftê derkeve. Elî ji bo ku vé

xezalê û dayika vê xilas bike ji destê gur, bi guran re şer kiriye û birîndar bûye. Her çiqas Azad gotina Elî kiriye û ji şikeftê dûr ketiye jî, piştve vege-riyaye lê Elî li wir peyda nekiriye. Piştî vê rojê, derbarê Elî de careke din agahî nehatiye stendin. Azad xezalê digire û tevî pîra xwe û gundiyên ku bi pîrê re hatibûn, vedigere gund. Azad, pîra wê û xezal bi hev re bi kêfxweşî dijîn.

Azad çîrokeke wisa ye ku mijara xwe ji dostaniya bi ajalan re, hezki-rina mirovan distîne û dikare bikeve cîhana zarokan. Çîrokê, kesê/kesa sêyem vedibêje û bi çavê zarokan lîstik, jiyana gund û hezkirina ajalan, bi awayekî serkeftî hatine vegotin. Azadî jî xezalê jî dayika xwe winda kirine û ev yek ji aliyê hîsî ve tesîra xwe li zarokan dike. Zimanê pirtûkê zelal e û tê famkirin. Diyalogên di pirtûkê de, vegotîna zindî dike. Di pirtûkê de, lehengê bi navê Elî, peyamekê dide zarokan: çî dibe bila bibe, divê ajal bîn parastin. Ev yek peyama perwedeyî ya pirtûkê ye.

Pirtûk bi ebadên xwe ne pirtûkeke mezin ne jî biçûk e û qalîteya çapê jî ne xirab e. Resimandin baş nebe jî nivîs û resmên pirtûkê li hev digirin. Bi resimandineke baştir, ev pirtûk dê zêdetir bala zarokan bikişîne.

BERÍ BIHAR - SARA

Sara, yekemîn pirtûka çîrokan a nivîskar e ku bo zarokan nivîsiye. Di vê pirtûkê de pênc heb çîrok hene. Navê çîroka yekem *Kerê Şîno* ye. Sara naxwaze kesek li kerê wê Şîno siwar bibe. Dayika wê, Sara û hevalên wê, Nebîr û Nefelê, bi Sara re dişîne ku zebeş û gindoran bînin. Piştî ku zebeş û gindoran kom dikin, dikevin rê lê Nebîr westiyaye û li Şîno siwar dibe. Sara jî bi awayekî hêrsoyî, Nebîrê ji kerê peya dike. Piştî ku vedigere malê, Sara her tiştî jî diya xwe re vedibêje û Nebîr jî piştîre tê û xetaya xwe fêm dike. Bi Sara re li hev aş dibin û vê şevê bi hev re li ser banî li stêrkan dinêrin û radikevin.

Di çîroka bi navê *Hirça Regsê* de, Sara û hevala wê Xoşan, çêlika hirçekê, ku di destê mirovekî xirab de girtî ye û ev mirov li ser saca sorbûyî, bi dengê defê lîstikan dide listin û pê pere qezenc dike, rizgar dikin. Sara û Xoşan, parçeyeke pizotê dixin nav solên wî mirovî û tola hirçê distînin. Çêlika hirçê di nav daristanekê de veşartine. Hirç piştîre malbata xwe peyda dike û bi malbata xwe re, ji bo ku spas bikin, tèn ber paceya Sarayê û destê xwe jê re dihejin.

Di çîroka bi navê *Beqên Kesk* de, hewl dide ku zilma ku zarokên gund li beqên di nav golê de dikin,

rawestîne. Sara fêm dike ku ew nikare zarokan qanî bike û hemû beqan ji nav golê derdixîne û dibe mal, di bin cihê xwe vedîşêre. Lê dema dibe sibe, beq li her derê belav dibin. Sara bi qêrîna dayîka xwe hişyar dibe û meseleyê jê re vedibêje. Sara alîkariyê ji diya xwe dixwaze. Ew û dayîka wê, beqan dibin berdidin nav goleke mezintir da ku zarok nekari bin xwe bigihînin wan.

Di çîroka bi navê *Sara û Mîro* de, haya Sara pê çêdibe ku dayîka wê ducanî ye. Dayîka wê, bi agahiyên ji pirtûkan, ji Sara re vedibêje ka bebik çawa tèn dinê. Xwedê kurekî dide diya wî û navê Mîro lê dikin.

Di çîroka bi navê *Sara Alîkariyê Dike* de, Sara alîkariya pîra xwe dike û biajalan re diaxive û wan xwedî dike. Piştî ku ajalan têt dike, bi pîra xwe, xwarina ku pîrê çêkiriye, dixwin.

Pirtûk ji bo zarokên ku temenê wan ji duyan mezintir e, hatiye nivîsandin. Pirtûkek e wisa ye ku mezin dê ji bo zarokên ku xwendinê nizanin, bixwînin. Pirtûk bi kaxiza biqalîte ya kûşeyê hatiye çapkirin. Qapaxa wê ji kartona hişk e û hatiye dirûn. Bi ebadên xwe, mezinahiya pirtûkê li gorî bikaranîna zarokan e. Her çiqas resmên pirtûkê dikare bala zarokan bikişîne jî, di resimandinê de

xeletiyên cidî hene. Di hin resman de, boyax di nav hev de ne. Dayîka Sarayê, di her resmê de, wek jineke cuda hatiye xêzkirin. Her wiha, di paragrafê de qala şîr tê kirin, lê di resmê de vexwarineke din hatiye xêzkirin. Ger resimandin û sazûmana rûpelê bi awayekî baştir bê kirin dê qalîteya pirtûkê zêdetir bibe.

Di pirtûkê de, hezkirina ajalan di gelek cihan de hatiye vegotin. Dîsa, agahiyên derbarê ajal û xwedêdana bebikan de, perwerdekar in. Ziman zelal e û tê famkirin. Lehenga çîrokê, Sara, karaktereke wisa ye ku zarok dê bikaribin xwe pê bikin yek.

ÎSMAÎL DÎNDAR – PALÛTE

Pirtûk, ji çardeh kurteçîrokan pêk tê û nivîskar ev pirtûk diyarî keça xwe kiriye. Di çîrokan de, em şopên zaroktiya wî û erdnigariya ku nivîskar lê dijî, dibînin.

Di çîroka yekem a bi navê *Roşana Berfê* de, kêfxweşiya zarokên gund a ku piştî berf dibare, tê vegotin. Berfa ku kêfê dide zarokan, naçe xweşiya mezinan ji ber ku berf, ji bo mezinan, tengasiyên pêşiya wan e.

Di çîroka duyem a bi navê *Batirsok Xalê Îso* de, serpêhatiyên çar zarokên gund ên ku diçin nav bîstana (bostana zebeşan) Xalê Îso, tê vegotin.

Zebeşên wî, zebeşên herî xweşik ên gund in. Lê Xalê Îso, bûye belayê serê zarokan û qet niyeta zarokan nîn e ku bikevin nav lepên wî. Zarokên ku diçin nav bîstanê, bi ku de herin Xalê Îso li wir dibînin. Fêm nakin ka ev yek çawa çêdibe û dev ji xwe veşartinê berdidin. Dibînin ku li gelek cihên bîstanê, batirsokên ku Xalê Îso cilên xwe lê kirine, hene. Piştî ku viya hîn dibin, bi dilê xwe têr zebeşan dixwin.

Di çîroka sêyem a bi navê *Cihana Ajalan* de, meraqa zarokekî ya derbarê ajalan de tê vegotin. Ev zarok havînan diçe gund û di wan deman de bi awayekî nêzîk ajalan raçav dike. Dema dibistan vedibin, ew diçe bajêr û hin caran ji mamosteyê xwe dipirse, hin caran ji lêkolînan dike derbarê ajalan de û zêdetir agahiyên hîn dibe. Zarok biryarê dide ku di pêşerojê de bibe veterîner.

Di çîroka bi navê *Du Av Yek Spî Yek Reş* de, çîroka zarokekî ya dema bi malbata xwe re diçe Mêrdînê, vedibêje. Zarok cihê ku aveke spî û aveke reş tevî hev dibin, pir meraq dike. Ev her du av, piştî navbereke dirêj digihin hev lê bi temamî tevihev nabin. Cihê ku lê tevihev dibin bi coştir û rengeke cudatir diherikin. Di çîrokê de, zêdetir qala dewlemendiya erdnigariya Mezopotamyayê tê kirin.

Di çîroka pêncemîn a bi navê “*Kî êaqil e?*” de, ji devê zarokekê, çîroka kuçikekê bi navê Siwar ê ku hemû malbat jê hez dike, tê vegotin. Ev kuçîk, di gelek karan de, gelek caran alîkariya malbatê dike û dema dimire, wekî ku endamekî/endamekê malbatê miribe, malbat pir xemgîn dibe. Ji bo hînkirina hezkirina ajalên û hevaltiya wan a bi mirovan re, çîrokeke xweşik e.

Di çîroka *Gundê Roşanan* de, qala zarokê ku bi Suryaniyan re li heman gundî jiyaye û cejnên gund vedibêje, tê kirin. Di heman gundî de, zarok di cejnên çandên cûda de çî dikin, tê vegotin. Piştî salan, ev zarok vedigere gundê xwe lê dibîne ku tenê du malên Suryaniyan mane û rojên berî tê bîra wî û xemgîn dibe. Coşa cejnan, bi kesên ku ji gund çûne, wînda bûye.

Di çîroka heftemîn a bi navê Palûte de, bavê zarokê dikeve zindanê û ji ber ku kesek namîne karê wan ê gund bike, gundî bi awayekî hevbeş alîkariya malbata wî zarokê dikin. Navê vê çîrokê, di heman demê de, navê pirtûkê ye jî. Rojekê, çend jin û mêrên çekdar tîrên mala wan. Ev kes bi wî re eleqedar bûne û jê hez kirine. Piştî ku ev çûne, leşker hatine mala wan, mala

wan belavela kirine û bavê wî birine. Piştî vê, rojên reş bûne qedera malbatê. Dapîr û bapîrê zarokê kal in û dayîk jî ducanî ye. Ji ber ku ew jî hê biçûk e, tu kes nebûye ku karê zeviyê bike. Lê gundî alîkariya wan dikin. Çîrok, ji ber ku rastiya herêmê vedibêje, ji rastiya zarokan jî nebûye. Ji ber vê yekê em dikarin bêjin ku çîrok fikrên îdeolojîk venabêjê, çîrokeke rast e. Her wiha, qala alîkariyê dike, ji ber vê sedemê, perwerdekar e.

Di çîroka bi navê *Gewrê* de, zarokê bi malbata xwe di betlaneya havînê de diçe gund û li wê derê, çêlikeke hirçan xwedî dike. Piştî ku vedigerin bajêr ew û çêlik ji hev vediqetin û çîrok bi gelemperî li ser vê mijarê ye. Çîrok di warê vegotina tîkiliya hezkirinê ya navbera mirov ajalên de û nişandana rûyê zalimane yê bexçeyên heywanan de, serkeftî ye.

Di çîroka nehemîm a bi navê *Rovî û Xalê Evdî* de, baxên tiriyan ên Xalê Evdî hene û dixwaze wan ji rovî rizgar bike. Ji bo vê jî dafekê amade dike û rovî digire. Lê dema rovî hewl dide ku dafê veke, milê Xalê Evdî gez dike û her du bi wî halî dimînin. Di tevahiya pirtûkê de, hem aliyên baş ên ajalên tê vegotin û hem jî aliyên wan ên nebaş. Di wî

warî de, çîrok rastiyeke vedibêje. Bi vê çîrokê, aliyên ajalan ên xetere ji tîn diyarkirin.

Di çîroka *Taşêya Bavê Min* de, qala zarokekî tê kirin ku bavê wî li zeviyeke dûrî mala wan dixebite. Dayîka wî, her roj xwarinê dide zarok da ku ji bavê wî re bibe. Di zeviye de, bavê wî bi tenê dixebite lê dayîka wî her roj bi qasî têra çar pênc kesan bike, xwarinê dişîne wê derê. Zarok vê yekê fêm nake. Lê piştê hîn dibe ku bavê wî xwarina xwe bi kesên ku di zeviya ku bavê wî lê dixebite re derbas dibin, xwarina xwe bi wan re parve dike. Di vê çîrokê de, zarok hînê vê rewşa ku di çanda me de belav bûye, lê îro zêde nayê dîtin, dibin.

Di çîroka *yazdemîn a bi navê Destger* de, zarokek heşt salî, bi ereboka destan, li bazarê barê kesên ku danûstendinê dikin, dikişîne. Bavê vî zarokî hatiye kuştin û gundê wan hatiye şewitandin. Li bajêr bi dayîka xwe ve zor zehmet debara xwe dikin. Dayîka wî jî paqijiya malan dike. Xeyala zarok ev e ku pîr bixebite û di pêşerojê de bi dayîka xwe re, rehet rehet bijî. Li welatê me, pîrsgirêka karkerên zarokan heye û ji bo diyarkirina vê jî çîrokeke girîng e.

Di çîroka bi navê *Hehecîk* de jî, hezkirina zarokekî ya bo

hehecîkekê tê vegotin. Zarok meraq dike ka hehecîkên bahara borî hatibûn mala wan, dê vê biharê jî werin an na. Ev libendêmayîna wî, carinan bi tîrsa îhtîmala ku ajalên din dê hehecîkan girtibin û xwaribin, hêviyên wî dişikîne.

Çîroka *sêzdemîn*, metneke wisa ye ku tê de çîrokek derbas dibe. Xalê Gernas, di çîroka xwe de çîroka *Zerdeşt û zarokên wî* vedibêje. Dema *Zerdeşt* kal dibe û dizane ku wê bimore, zarokên xwe kom dike û ji wan re wasiyeta xwe ya dawî dibêje: bila li her gundekî maleke we hebe. Li ser vê yekê, zarok li her gundekî malekê ava dikin. Li gundekî, hevalekî bavê wan li rastî wan tê û wan dibe mala xwe. Ew kes ji zarokan re dibêje ku dema bavê we digot li her gundekî bila maleke we hebe, wî digot ku bila li her gundekî hevalên we hebin da ku hûn bikaribin li mala wan bimînin. Piştê zarok wasiyeta bavê xwe fêm dikin. Ev çîrok qala girîngiya têkiliyên hevaltiyê dike.

Di çîroka dawî de, serpêhatiyên zarokên ku bi meraqdarî dixwestin biçin seyrana behrê tê vegotin. Seyrana ku bi awayekî xweş destpêkiriye, piştî bahozekê vedigere rewşek xirab.

Ev pirtûk, di nav rêza yekemîn a pirtûkxaneyê ciwanan de cih digi-

re. Guncaw e ku kesên temenê wan ji dehê zêdetir e vê pirtûkê bixwînin. Ji ber ku mezinahiya puntoyan û kêmbûna resman jî vê pêşniyarê pişterast dike. Zimanê pirtûkê zelal e û tê fêmkirin lê belê gelek xeletiyên nivîsê û çapê hene. Pirtûk, ji aliyê taybetiyên derveyî ve, ne ev qasî xirab e.

Çirokên di pirtûkê de, zêdetir jiyana gundan, têkiliyên mirovan û ajalan, hezkirina ajalan, hevaltî û alîkarî wek mijar girtine. Ji bo zarokên ji deh salî mezintir, pirtûkeke perwerdekar e.

YAQOB TILERMENÎ – KERMÊŞA GEROK

Lehenga pirtûkê kermêşek e. Hevaltiya wê ya bi qîza piçûk a malbatê, bi Rozayê re, tê vegotin. Dayîka Rozayê, Zana, jineke xebatkar e û di heman demê de ji bo zarokan pirtûkan dinivîse. Piştî ku kermêş li Zanayê vedide, hin taybetiyên insanî li kermêşê peyda dibin. Dikare wek Zanayê bifikire, pirtûkan bixwîne û biaxive.

Kermêşa ku bi Rozaya pênc salî re bûye heval, pê re li ser pirtûkan diaxive û hin agahiyên îdelojîk dideyê. Bavê wê ferq dike ku keça wî di rojên dawî de, axaftinên wê, ne wekî axaftinên kesekê vî temenê de ye û ji bo vê jî ba-

wer dike ku kermêşê li Rozayê vedaye û ji ber vê yekê jî ew xeyalan dibîne. Dixwaze kermêşê tune bike. Kermêş, aşiqê kermêşekî ku tê mala Rozayê, dibe û bi hev re ji malê vediqetin û li dargerîngên bi dîwaran ve, danin. Zana ji ber tiştên ku wî di rojên dawî de dîtine, çîrokeke utopîk a kermêşan nivîsiye û dema li kermêşên ku danîne li ser dîwaran dinêre, tiştên ku jiyaye difikire.

Pirtûk hem di warê naverokê û hem jî di warê şeweyê de, ne li gorî xwendevanên zarok e. Ji aliyê naverokê ve, ne li gorî zarokên temenmezî an jî ciwanan e jî. Ne rast e ku jiyana Rosa Luxemburgê bi gotineke îdeolojîk, ji Rozaya pênc salî re tê gotin. Her wiha, fable ku ji Kelîle û Dîmne hatiye stendin ku hêmanên şidetê û hestên tolhildanê dihewîne, dibe ku wan hestan hînî zarokan jî bike.

Kermêşa mê hê bi kermêşeke nêr neketiye têkiliyeke zayendî. Vê yekê, bi pirtûkên ku jinan diparêzin ve girê dide. Ev têgihiştin dibe ku bibe sedema tiştêkî wisa: heke kesek wan pirtûkan bixwîne, ew ê jî nekaribe bi kesekî/kesekî din re têkiliyeke zayendî li dar bixe. Pirtûk bi vî awayî bê xwendin, dê ji fêdeyî zêdetir, zererê bide xwendevanan.

BÊRÎ BIHAR – ŞEMAR Û SOLÊN RENGÎN

Lehengê çîrokê, bejmarekî bi navê Şemar e. Ji ber ku di germa havînê de piyên wî dişewitin, Şemar nikare derkeve derve û xwarinê peyda bike. Hevalê wî, Sîsirk, jê re dibêje ku heke ew biçê bi moriyan re bixebite, ji bo solan dê bikaribe pere kom bike. Şemar bi moriyan dixebite û pere kom dike. Pere dide kuliyê solbend da ku jê re solan çêke.

Şemar bi saya pêşniyara Sîsirkî ji xwe re sol stendine û bi pereyên mayî jî tiştên xwarinê kirine û biriye mala Sîsirkî. Lê zehmetiya mezin ew e ku heta bejmar çil kit sol ji piyên xwe kirine demeke dirêj derbas bûye. Dema dikeve malê, bi Sîsirkî re kêf dikin. Ji ber ku li mala xwe ne hewce ye solên xwe ji xwe bike, Şemar pir dilşa dibe.

Ebadên pirtûkê biçûk in û pirtûk bi şazdeh rûpel e. Ji bo xwendekarên heta heşt saliyên guncaw e. Di warê cild û qelîteya rûpelan de, ne xirab e. Her çiqas resmên di pirtûkê de, li gorî nivîsê bibin jî, ne gelekî baş in. Bi taybetî jî lehengê çîrokê Şemar, qet ne wekî kesekî xwînşîrîn hatiye resimandin. Di sererastkirina resm û nivîsan de jî hin şaşîti hene.

Zimanê pirtûkê zelal e û zarok dikarin fêhm bikin. Di pirtûkê de, di şexsê Şemar de, her çiqas

pêdiwî û temînkirina wan wekî hewcedariyekê hatibe nişandan jî, li vir rastîtiya mirovan tê hiskirin.

Encam û Nîqaş

Kêmasiya herî berbiçav a pirtûkan ew e ku resimandin û taybetiyên şeweyî têrî krîterên pirtûkên zarokan nakin. Faktorên herî girîng ên ku bala zarokan ji bo xwendinê dikişînin ev in: qapax, resm, şekl û hwd.

Qapaxên ku ne hişk in an jî yên ku bi zeliqandinê an jî zimbeyan hatine çêkirin, saxlembûna pirtûkên cildkirî kêmîr dike. Ji nav pirtûkan, tenê pirtûka bi navê Sara bi qapaxa muqawe ye û hatiye dirûn. Mezi-nahiya pirtûkên ku hatine lêkolîn, ne wekî hev in. Zarok ji xwendina pirtûkên bi ebadên cuda cuda, hez dikin (Mennanoğulları, 2008).

Pirtûkên ku hatine lêkolîn, hemû biresm in lê ji wan di sê heban de resmên rengîn hene û yên din bêreng in. Di resman de xeletiyên teknîkî hene. Ji ber ku têkiliya nivîs û resman nîn e, pirtûk taybetiya xwe ya perwerdekariyê jî winda dike. Güneş (2000) di xebata xwe de diyar dike ku di hin pirtûkan de têkiliyek di navbera resm û nivîsan de nîn e.

Tenê di pirtûkên Kermêşa Gerok û Palûteyê de, derbarê nivîskaran de

agahî hatiye dayîn. Di çar pirtûkên din de agahiyek nîn e. Taşdemir (2005) di lêkolînekê de diyar dike ku di gelek pirtûkan de agahiyên derbarê nivîskaran û berhemên wan de nayên dayîn. Ji xeynî pirtûka bi navê Sara, di tu pirtûkan de nehatiye gotin ka ew pirtûk li gorî kîjan temenê ne.

Di pirtûkan de xeletiyên çapê û rêzimanî hene. Bi gelemperî, zimanê pirtûkan zelal e û tê fêmkirin. Civaroğlu (2000) tîne ziman ku xeletiyên bi vî rengî yên di pirtûkên zarokan de, rê li ber hînkirina awayekî xelet vedike ji ber vê yekê divê xebateke tîtîz bê meşandin.

Pirtûkên zarokan, peyamên perwedehiyê dihevînin. Pirtûkên ku di vê xebatê de hatine lêkolîn, agahiyên hînkerî didin zarokan. Temayên wek alîkarî, hezkirina ajalan, hevaltî hatine hilbijartin. Her çiqas naveroka hin pirtûkan fêde bide zarokan jî, hin pirtûk îdeolojiyan li zarokan bar dike, ne perwerdekar in û ne jî li gorî zarokan in. Dilidüzgün (2012) jî diyar dike ku hinek pirtûk ne perwerdekar in û hin nîrxên diyarkirî li zarokan bar dikin ji ber vê yekê divê mamoste, pedagog û dêûbav bi awayekî hişyarî pirtûkan hilbijêrin bikin.

Di pirtûkan de, derdor bi gelemperî li gund e, lê hin çîrok li bajaran jî derbas dibin. Çîrokên ku jiyan, lîstik û kirinên zarokên li gundan dijin vedibêje, çanda Kurdistanê derdixe pêş. Oğuzkan (2006) destnîşan dike ku divê di pirtûkan de nîrxên çandî hebin û ew ji rastiya civakê dûr nebin.

Lehengên di pirtûkên zarokan de, xwedî girîngiyeke mezîn in. Piraniya wan wisa ne ku zarok xwe bi wan re dikin yek. Lê di heman demê de, hin leheng hene ku divê zarok ji xwe re wekî mînak nebin. Lehengên sereke, ji xeynî taybetiyên wan ên neyînî, biaqil û wêrek in û ji alîkariyê hez dikin. Gönen, Katrancı, Uygun, Uçuş (2011) jî li ser vê yekê heman encam bi dest xistine.

Pêşniyar

Heke em astengiyên li ber perwerdehiya bi zimanê kurdî bidin ber çavan, qîmeta perwerdekariya pirtûkên zarokan ên bi kurdî derdikeve holê. Pirtûkên bi qelîte, dikare li ba zarokên kurdan de eşqa xwendin, nivîsandin û zimanê dayîkê derxîne meydanê. Li gorî Severê (2013) pirtûkên zarokan ên baş hatine amadekirin, dikarin di zarokan de, hezkirina zimanê dayîkê pêk bînin. Li gorî encamên

vê xebatê ku pirtûkên zarokan ên bi kurdî hatine nivîsandin lêkolîn kiriye, pêşniyarên girîng li jêr hatine rêz kirin:

Di hînbûna zimanê zikmakî de, rastnivîsa di pirtûkan de girîng e, ji ber vê yekê divê piştî ku hemû nivîs û xeletî tîr sererast kirin, pirtûk bîn çap kirin.

Ji bo hînbûna zimanê dayîkê, di rûpelên dawî yê pirtûkê de divê ferhengek bê bicîh kirin.

Nivîskarên pirtûkên zarokan, divê li gorî rêgeza “li gorî zarokan” tev bigerin û tu îdeolojiyan li zarokan bar nekin. Tayetiya hînkirinê ya pirtûkan jî zêdetir divê li ser qabiliyeta zarokan a ‘jêderxistinê’ bîn amade kirin.

Weşanxaneyên ku pirtûkên zarokan amade dikin, divê teqez bişêwirin kesên di vî warî de pispor in û piştî pirtûkan çap bikin. Divê di her weşanxaneyê de, kesekî/keskekê ku li ser pedagojiyê perwerde dîtiye, edîtoriya pirtûkên zarokan bike.

Divê di çîrokan de lehengên ku zarokên îro dê bikaribin xwe bi wan re bikin yek, bîn vegotin.

Ji ber ku qapaxa jî muqeweyê malîyetê bihatir dike, qet nebe qapaxên qartonên qalind ên bi plastîkê tîr pêçan, bîn bikaranîn dê saxlemtiya pirtûkan zêdetir bike.

Eger sêwira pirtûkê bi awayekî şareza bê amade kirin, dê bala zarokan bikişîne. Cildên ku bi zeliqandin an jî zimbeyan tîr çekirin ne li gorî zarokên temenbiçûk in. Ji bo zarokên temenbiçûk, divê pirtûk bîn dirûn.

Di pirtûkan de divê derbarê nivîskar û berhemên wî/wê de agahî bê dayîn. Pirtûkên bi heman armancê hatine amade kirin, dikarin di rûpela piştê de bîn nasandin. Agahiyên bi vî awayî dê zarokan agahdar bike û wan sewqî kirîna pirtûkên din bike.

Pirtûk jî bo kîjan temenê hatibin amade kirin, divê li ser qapaxên pirtûkan bîn nivîsandin. Ev yek, di hîlbijartina pirtûkan de, dê alîkariya hem dê û bavan hem jî ya zarokan bike.

Di pirtûkên zarokan de, kaxiza herî guncaw, kaxiza kalk e ku radeya seluloza wê zêde ye. Kaxizên kuşê, di cihên bi ronahî de diteyisin û xwendina nivîsên ser wan zehmet e. Kaxizê spî, çavê xwendevanan diwestîne. Kaxizên kalk ên ku ne bi qelîte ne, zû diçirin.

Resmên di pirtûkên zarokan de, divê bi naverokê ve girêdayî û ji aliyê teknîkê ve bêkêmasî bin. Heke resimandinê kesên pispor bikin, vê demê dê qelîteya pirtûkan zêdetir be.

Çavkani

Akşehrli, S.(2011). *Di Konteksta "Hestiyariya Zarokî" de Çiroka Mirina Bêxemekî ya Reşat*. Xebatên Tirkî (Weşanên Periyodîk ên Navnetewî yên ji bo Ziman, Wêje û Dîroka Tirkî), 6/3, 439-446.

Civaroğlu, Ö. (2000). *Wêjeya Zarokan* (4. Baskî). Stenbol: Weşanxaneyê Esin.

Çilgîn, A.S.(2007). *Wêjeya Zarokan*. Stenbol:Weşanên Çanda Morpa.

Dilidüzgün, S.(2012). *Wêjeya Zarokan a Hemdem (Çapa 3'yem)*. Stenbol: Weşanên Çanda Morpa.

Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., Uçuş, Ş.(2011). *Lêkolîna li ser Naverok, Resimandin û Taybetiyên Fizîkî yên Pirtûkên Zarokên di Asta Yekem a Dibistana Pêşîn*. Perwerde û Zanist 36, 250-265.

Güler, M. (1992). *Wêjeya Zarokan Wêjeya Pola Çendemin E?Nivîsên Wêjeya Litrera: Weşanên Karşı*, 3, 125-128.

Güleryüz, H.(2003). *Wêjeya Zarokên Afirîner (Çapa 2'yem)*. Enqere:Weşanên Pegem A.

Güneş, F. (2000). *Lêkolîna Pirtûkên Zarokan a li ser Pivanên Xwendinê. Sempozyûma Yekem a Netewî ya Pirtûkên Zarokan, Zanîngeha Enqereyê*, Enqere.

Gürel, Z.(1992). *Ceribandinek li ser 'Ji Sala Zarokan a Cihanê Heta Îro Wêjeya Zarokan'*. **Nivîsên Wêjeyî yên Litrera: Weşanên Karşı**, 3, 136-156.

Mennanoğulları, B. (2008). *"Nêrinên Têkildari Taybetiyên Tipografîk ên Pirtûkên Çirokan ên Zarokên di Asta Yekem a Dibistana Pêşîn de."* Teza lisansa bilind a nehatiye weşandin, Enstituya Zanistên Perwerdehiyê ya Zanîngeha Gaziyê, Enqere.

Oğuzkan, A. F.(2006). *Wêjeya Zarokan (Çapa 8'emîn)*. Enqere:Weşanên Anı.

Özmen, Ş. (2010). *Uçurtmanın Ardından Bildiri. Hevpeyivînek bi Miran Janbar re li ser Wêjeya Zarokani*. Sicak Nal, 2, 64-70.

Pertew, R. (2011). *Zarok û Edebiyata Bi Zimanê Zikmakî*. Nûbihar (Dosye/ Rewşa Edebiyata Zarokan), 116, 54-59.

Sever, S.(2008). *Zarok û Wêje..* Enqere: Tudem.

Sever, S.(2013). *Wêjeya Zarokan û Çanda Xwendinê*. Enqere: Tudem.

Şimşek, T.(Ed.) (2012). *Pirtûka Destan a 'Ji Teoriyê ber bi Sepandinê Wêjeya Zarokan'*. Enqere: Weşanên Grafiker.

Şimşek, T., Arslan, M. A. , Y. M. , Yakar. (2012). *Pirtûka Destan a 'Ji Teoriyê ber bi Sepandinê Wêjeya Zarokan'*. Enqere: Weşanên Grafiker.

Tacettin Şimşek(Ed.), *Dîroka Wêjeya Zarokan* (r. 45-80). Enqere: Weşanên Grafiker.

Tan, S. (2012). *Bihareke Rikoyî. Vecdi Erbay(Ed.), Têkosîna Azadiyê a Gelê Kurd û Zimanê Kurdî*. (r. 121-129). Stenbol: Ayrıntı.

Taşdemir, M.(2005). *Wek Materyaleke Perwerdehiyê, Asta Qelîteyê ya Çirok û Romanên Zarokan*. Kovara Milli Eğitim, 33(168), 7-29.

Uzun, M.(2007). *Destpêka Wêjeya Kurdî*. Stenbol: İthaki.

Yalçın, A. ve Aytaş, G.(2008). *Wêjeya Zarokan (Çapa 4'emîn)*. Enqere: Weşanên Akçağ.

Yıldırım, K. (2008). *Kulliyata Ehmedê Xaniya Yekem:Nûbehara Biçûkan Ferhenga Erebi-Kurdî, Kurdî-Erebî*. Stenbol: Avesta.

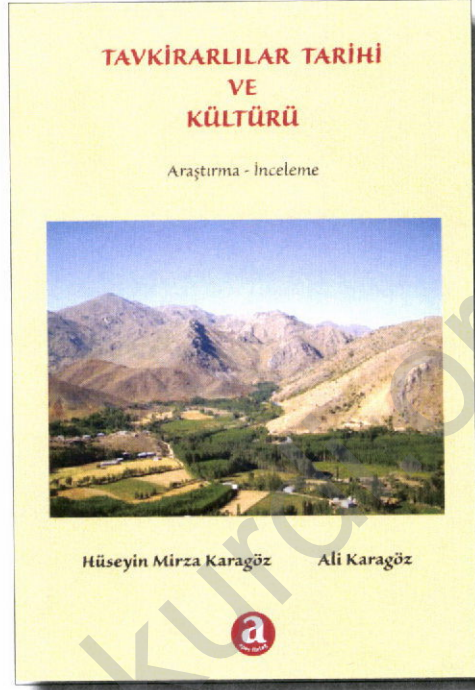
Zinar, Z. A.(2011). *Di Çanda Kurdî de Zimanekî Zarokan ê Taybet Heye Ku Ew Pê Dipeyivin*. Nûbihar (Dosye/ Rewşa Edebiyata Zarokan), 116, 60-64.

TAVKİRARLILAR TARİHİ VE KÜLTÜRÜ

Modern dünyanın her yerinde araştırma ve inceleme çalışmalarının temel kaynağı yazılı kaynak ve belgelerdir. Yazılı kaynak ve belgeler olmayınca araştırmacıların temel başvuru kaynağı geçmişe ilişkin anılar, gözlemler, hatıralar ve yaşayan kişilerin anlatımlarıdır. Objektif bir araştırma yapmak için seçenekler sınırlı olunca inceleme süreci uzun ve yorucu olabilir. Çalışma yöntemi sözlü referansları temel aldığı için incelemenin güvenilirliği gölgelenir. Sözlü kaynaklar bilimsel bir incelemede ele alınca referans olarak yetersiz ve çelişkili bilgiler içerir. Çünkü kişiler hikayelerine kişisel yorum ve görüşlerini katar dolayısıyla inceleme için edindiğimiz bu bilgi verisi objektif değildir. Anlatıkları hikaye her ne kadar olayla ilgiliyse de yapılan bilimsel çalışmanın değerini düşürür, araştırmacıların işini zorlaştırır, çalışma süresini uzatır ve alanını genişletir. Elinizdeki kitap bu konuda somut ve çarpıcı bir örnektir.

Yazarlarımız Hüseyin Mirza Karagöz ve Ali Karagöz Tavkirar köylülerinin kökenini, göç serüvenlerini, dil ve kültürlerini araştırmak, incelemek istemişler. Tavkirarlılarla ilgili bugüne kadar yazılı kaynak ve belgelerin olmayışından dolayı sözlü kaynaklar bu çalışmanın temel referansı olmuş. Tavkirarlılar Elazığ'dan, Maraş, Malatya, Kayseri, Sivas, Mersin, Suriye, İsveç ve Avrupa'nın diğer ülkelerine kadar geniş bir coğrafyaya dağıldığından her iki yazarımız, beş yıl gibi uzun bir zaman diliminde adı geçen şehir ve ülkelere seyahat ederek oradaki Tavkirarlılarla olabildiğince tarafsız ve bilimsel bir yöntemle araştırma, inceleme ve söyleşilerini gerçekleştirmişler.

Hem zaman hem maddi yönden fedakarlık ve emek isteyen bu zor ve yorucu çalışma Tavkirarlılar üzerine yapılan bir ilk çalışmadır.

Bu çalışma ile birkez daha görüleceği gibi Kürt halkı aslında yazılı bir tarihi geleneğe sahip olmayışının bedelini ağır bir şekilde ödüyor. Yapılan en küçük çalışmalar dahi tarihimize yazılı kaynaklarımızla sahip çıkmamızın önemini bir kez daha ortaya koyuyor.

Tavkirarlıların tarih ve kültürünü sunan bu inceleme, kökenini arayıp bulmanın dışında sosyo-kültürel bir araştırma olarak kendi alanında bu güne kadar yapılmış çalışmalar arasında önemli bir yer tutacak niteliktedir. İnsan ve yer isimleri, tarım ve hayvancılık alanında kullanılan söz, kavram ve deyimler Tavkirarlılara özgü Kürtçe şivede yer almıştır. Dini inanışlar, töreler, evlenme ve düğün gibi gelenek ve göreneklerin anlatıldığı bu kitap da tarihi değeri olan bölgelerin doğa resimlerine de genişçe yer verilmiştir.

Navnişanên xwestinê/İsteme adresleri:

Hüseyin Mirza Karagöz

hmkaragoz@hotmail.com

Telefon: +46 (0)73 728 51 21

Ali Karagöz

ali.cawras@hotmail.com

Telefon: +46 (0)70 450 20 50

Tavkirar Sosyal Dayanışma ve

Kalkınma Derneği

(TAVDER)

Betgatan 62

SE-754 49 Uppsala

www.adlibris.com

Apec-Tryck & Förlag AB

Mjölnerstigen 1

SE-163 41 Spånga/Stockholm

Telefon: +46 (0)8 761 81 18

info@apectryck.se

www.apec.nu/forlag

